

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Institut mezioborových studií Brno

Determinanty profesní orientace dospívajících

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vedoucí diplomové práce:

PhDr. Ivana Poledňová, CSc.

Vypracovala:

Bc. Magdaléna Tichá

Brno 2009

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Determinanty profesní orientace dospívajících“ zpracovala samostatně a použila jen literaturu uvedenou v seznamu literatury.

Brno 24. 3. 2009

.....
Bc.Magdaléna Tichá

Poděkování

Děkuji paní PhDr. Ivaně Poledňové, CSc. za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytla při zpracování mé diplomové práce.

Dále děkuji svému příteli a celé svojí rodině za pomoc a podporu, kterou mi během zpracování diplomové práce projevovali, a které si velice vážím.

.....
Bc. Magdaléna Tichá

Obsah	
Úvod	2
1 Vzdělávání v České republice	4
1.1 Výklad použitých pojmů	4
1.1.1 Profesní orientace	4
1.1.2 Volba povolání	5
1.1.3 Mládež	5
1.1.4 Dospívající	6
1.1.5 Trh práce	6
1.2 Školství a legislativa	7
1.2.1 Správa	7
1.2.2 Legislativa související se školstvím	7
1.2.3 Vzdělávací soustava České republiky	9
2 Terciární vzdělávání	13
2.1 Vyšší odborné školy	13
2.2 Vysoké školy	13
2.3 Studenti vysokých a vyšších odborných škol	16
2.4 Absolventi gymnázií a jejich studium na vysokých školách	17
2.5 Nezaměstnanost absolventů podle dosažené úrovně vzdělání	18
2.6 Shrnutí	20
3 Determinanty profesní orientace	21
3.1 Volba povolání	21
3.1.1 Mládež a volba povolání	22
3.1.2 Nesprávná volba povolání	25
3.2 Faktory ovlivňující profesní orientaci	26
3.2.1 Osobnost	27
3.2.2 Zaměření osobnosti	29
3.2.3 Prostředí	33
3.2.4 Poradenství	37
3.2.5 Trh práce	45
3.2.6 Shrnutí	46
3.3 Rozhodování o vysoké škole	48
4 Praktická část	51
4.1 Cíl	51
4.2 Hypotézy	52
4.3 Metody výzkumu	52
4.4 Výběrový soubor	52
4.5 Výsledky a jejich interpretace	53
4.6 Shrnutí	63
Závěr	64
Resumé	67
Anotace	68
Literatura a prameny	69
Seznam příloh	71

Úvod

Pro svoji diplomovou práci jsem si vybrala téma „Determinanty profesní orientace dospívajících“, které pojednává o činitelích určujících profesní zaměření dospívajících a o působení a vlivu těchto činitelů na rozhodování o volbě jejich budoucího vzdělávání či povolání.

Rozhodování o volbě povolání představuje závažnou etapu v celoživotním procesu profesní orientace a patří mezi nejdůležitější kroky v životě člověka. Správná profesní orientace má na člověka velký vliv a významně ovlivňuje jeho budoucnost. Je to tedy téma velice zajímavé a důležité, a to jak pro mládež, tak pro její rodiče a alespoň jednou v životě se s ním setká většina z nás. Z tohoto důvodu jsem si ho také vybrala pro svoji diplomovou práci.

Ve své práci bych ráda popsala současné možnosti vzdělávání dospívajících a faktory ovlivňující jejich rozhodování, konkrétněji bych se chtěla zaměřit na terciární vzdělávání a na rozhodování žáků gymnázií o volbě vysoké školy. Cílem mojí práce v rovině teoretické je popsat současný stav vzdělávání v České republice v souvislosti s platnou legislativou a dále se více zaměřit na situaci ve vysokoškolském vzdělávání a na rozhodování dospívajících o budoucím povolání. Konkrétně bych se ráda zaměřila na determinanty jejich profesní volby a na to, co by mohlo vést studenty středních škol k tomu, aby pokračovali ve studiu na vysoké škole, především zvážit, které vlivy na ně při tomto rozhodování nejvíce působí a jaká je jejich motivace k dalšímu studiu.

První část práce je věnována stavu současného vzdělávání v České republice, popisu školské soustavy a legislativy související se školstvím, tedy možnostem současného vzdělávání. V další části práce je podrobněji popsáno terciární vzdělávání, jeho vývoj a současný stav, počty studentů a absolventů vysokých škol a část je také věnována stavu nezaměstnanosti absolventů škol dle dosažené úrovně vzdělání.

V další části práce bych se ráda zaměřila na konkrétní faktory, ovlivňující profesní orientaci dospívajících, popsala zde jak faktory vnitřní, tedy osobnost a její zaměření, tak vnější, jako je prostředí, které na jedince působí a které jsou důležité proto, aby si mladí lidé dokázali zvolit takové povolání, které je bude v životě bavit a těšit, ve kterém uspokojí potřebu svojí seberealizace, ale také které je dokáže uživit a najdou v něm patřičné uplatnění. Věnovala jsem se zde také poradenství, které je v současné době studentům poskytováno a může studentům pomoci nebo je ovlivnit při tomto závažném rozhodování.

Cílem praktické části mojí práce je zjištění a porovnání vlivů, které na dospívající děti působí při rozhodování o jejich profesní budoucnosti. Konkrétně jsem se zaměřila na vlivy, které působí na studenty gymnázií při rozhodování o studiu na vysoké škole. Výzkum jsem provedla kvantitativní metodou, dotazníkovým šetřením, ve kterém jsem studentům gymnázií pokládala otázky týkající se jejich rozhodování o studiu na vysoké škole a zaměření jejich budoucího studia. Otázky jsem pokládala tak, abych mohla po vyhodnocení dotazníku posoudit, čím jsou studenti při tomto rozhodování nejvíce ovlivněni a výsledky tohoto výzkumu jsem nakonec shrnula.

Čerpala jsem zde z knih zabývajících se tematikou profesní orientace, dále z odborných knih týkajících se pedagogiky, psychologie, sociologie a sociální pedagogiky a také z metodik pro výchovné poradce na školách. Ke své práci jsem také využila legislativních norem, statistik a tiskových zpráv z resortu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, Ministerstva práce a sociálních věcí a odborných institucí zabývajících se vzděláváním.

Vzhledem k transdisciplinárnosti sociální pedagogiky, která má blízko k sociologii, psychologii i k právním oborům, a která se zabývá také oblastí výchovného poradenství, pedagogikou prostředí a jedinci i sociálními skupinami v podmínkách prostředí, kterým se jedinec či skupina přizpůsobují s obtížemi a kterými mohou být jak volba povolání, tak rekvalifikace pracovníka, je možné moji diplomovou práci využít k účelům poradenství či k posuzování vlivů prostředí na jedince.

1 Vzdělávání v České republice

Důležitou investicí do budoucnosti je bezpochyby investice do vzdělání. V zájmu každého z nás, by mělo být získat co nejvyšší úroveň vzdělání, protože úspěšnost společnosti i jedince je založena na dobrém vzdělání. Vzdělávání v České republice prochází rozsáhlými reformami a jeho úroveň se neustále zvyšuje. V této kapitole je spolu s výkladem některých pojmů použitých v diplomové práci stručně popsán systém vzdělávání v České republice a jeho legislativní rámec.

1.1 Výklad použitých pojmů

1.1.1 Profesní orientace

V některé literatuře se setkáváme s pojmem profesionální orientace, v některé profesní orientace. Tento pojem je chápán jako dlouhodobý proces začleňování mladých lidí do světa práce a je odvozen od slova profese, lze ale jistě přijmout i výchova k volbě povolání. V posledních letech se projevuje snaha zastřešit celou problematiku termínem kariérové poradenství. Je chápáno jako systém velmi různorodě zaměřených a organizovaných služeb s cílem podporovat a pomáhat v plánování individuální cesty světem vzdělávání a povolání.

„Hlavním obsahem profesní orientace je utváření a rozvíjení reálného profesního cíle a perspektivy mladého člověka a vlastností a schopností významných pro proces volby povolání, jeho vykonávání a event. rekvalifikace. Profesní orientace je také jedním z úkolů, které plní profesní poradenství pro žáky základních, středních a speciálních škol. Zajišťují ho odborná zařízení výchovného poradenství, školy, podniky a úřady práce.“¹

V této práci je tento pojem chápán jako zaměření dospívajících na budoucí vzdělávání nebo povolání.

Historický pohled na profesní orientaci

Problém začleňování mladých lidí do světa práce má v dějinách lidstva dlouhou minulost a procházel mnohými změnami. Původně byly všechny formy práce orientovány na zajištění existence. Začleňování mladých lidí do světa práce bylo plynulé, odpovídající

¹ PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. Pedagogický slovník. 2. rozšíř. a přeprac. vyd. Praha: Portál 1998, s. 181

věku a tělesným schopnostem každého jednotlivce. Pracovní zatížení dětí v daleké minulosti by bylo dnes pravděpodobně chápáno jako zneužívání dětské práce. V otrokářské době se fyzická práce stala potupou, výrobou se zabývali pouze otroci, při začleňování do světa práce rozhodovala příslušnost k rodu nebo společenské vrstvě. Později, v řemeslné malovýrobě, se děti začleňovaly do pracovního procesu po boku svých rodičů, kteří jim předávali své zkušenosti. Vznikaly první učební obory a s rozvojem techniky se postupně zvyšovaly požadavky na kvalifikaci výrobních dělníků. Aby společnost byla schopna rozvoje, vždy potřebovala a stále bude potřebovat více pracovně schopných a vzdělaných jedinců.

Významem výchovy k práci se ve své době zabývali významní a pokrokoví myslitelé, filosofové, vědci, politikové i pedagogové, např. Jan Amos Komenský, J. J. Rousseau, J. J. Pestalozzi a další.¹

1.1.2 Volba povolání

Volba povolání představuje dlouhodobý proces, který zahrnuje rozhodování o volbě studia nebo přípravy na povolání, výběr konkrétního povolání a celou profesní dráhu člověka. Volbou povolání se někdy označuje také samostatný předmět vyučovaný na základních školách.

Dle Pedagogického slovníku je to „proces zahrnující rozhodování o volbě studia nebo přípravy na povolání, konkrétního povolání a celou profesní dráhu člověka. Volba povolání je součástí celkového vývoje osobnosti, v němž hlavní roli hrají rozhodovací procesy.“²

V této práci je pojem volba povolání chápán jako rozhodování o budoucím vzdělávání pro přípravu na povolání.

1.1.3 Mládež

Mladí lidé ve věku od 15 do 25 (popřípadě 26) let se podle běžného chápání a dokumentů mezinárodních organizací pokládají za mládež. Instituce OSN pro statistiku a služby mládeži průběžně využívají tohoto vymezení, přihlížejí však také k jiným definicím uplatňovaným v některých zemích. Bílá kniha o mládeži Evropské komise (2001) do pojmu mládež zahrnuje rovněž mladé dospělé (18 – 25 let).

¹MERTIN, Václav. STRÁDAL, Jiří. ÚLOVCOVÁ, Helena a kol. Poradce k volbě povolání pro výchovné poradce a učitele na ZŠ. Praha: Nakladatelství Dr. Josef Raabe, s.r.o., 2002

²PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. Pedagogický slovník. Praha: Portál 1998, s. 274

Dle Pedagogického slovníku je mládež „sociální skupina tvořená lidmi ve věku přibližně od 15 do 25 let, kteří již ve společnosti neplní role dětí, avšak společnost jim ještě nepřiznává role dospělých. Má charakteristický způsob chování a myšlení, jiný systém vzorů, norem a hodnot. Každá generace mládeže reprodukuje některé kulturní hodnoty dané společnosti, jiné odmítá a vytváří hodnoty nové“.¹

Vymezení této kategorie není zcela jednoznačné, odborníci zabývající se fenoménem mládeže mají různé názory na vymezení věkového rozmezí této sociální skupiny.

Pro účely této práce budeme za mládež považovat především studenty středních škol připravující se na budoucí povolání.

1.1.4 Dospívající

Období dospívání je přechodným obdobím mezi dětstvím a dospělostí ohraničené na jedné straně počátkem pohlavního zrání a na druhé straně dovršením vývoje plnou pohlavní zralostí a dokončením růstu. Je to nejkomplicovanější období lidského života. Dospívání je ontogenetickou psychologií obvykle rozděleno na dvě období, na *období pubescence* – přibližně od 11 do 15 let a *období adolescence* - zhruba od 15 do 20 až 22 let.

Dle Vágnerové období adolescence ohraničují dva mezníky. Prvním je ukončení povinné školní docházky. Druhým je dovršení přípravného profesního období, následované nástupem do zaměstnání (s výjimkou vysokoškoláků). Hranicí je zde ekonomická samostatnost, které dosahují nejdříve učni a nejpozději vysokoškoláci. V našich sociokulturních podmínkách je ekonomická samostatnost považována za jeden z důkazů samostatnosti a předpokladem k přiznání větších práv.²

V této práci bych se chtěla zaměřit více na období adolescence, ve kterém se nachází studenti středních škol, rozhodující se o jejich další profesní budoucnosti.

1.1.5 Trh práce

Na každém trhu vystupuje strana nabídky a strana poptávky. Na trhu práce je to stejné – na straně nabídky stojí pracovník – uchazeč o zaměstnání, který nabízí svoji kvalifikaci, svoje vzdělání, své znalosti a dovednosti, svoji dosavadní praxi a na straně poptávky stojí zaměstnavatel, který hledá pracovníka na určité pracovní místo. Vývoj trhu práce, tedy to, jaká povolání, jaké obory a jaké pracovní činnosti jsou zaměstnavateli žádané

¹, PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. Pedagogický slovník. Praha: Portál 1998, s. 133

² VÁGNEROVÁ, Marie. Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří. Praha: Portál, 2000, s.253

je pečlivě sledován a vyhodnocován. Výsledkem jsou různé ukazatele, které o stavu trhu práce vypovídají. Jsou to např. počty nezaměstnaných uchazečů o práci, počty volných pracovních míst a jejich vzájemný poměr, míra nezaměstnanosti apod. Tyto ukazatele mohou být celorepublikové, okresní, mohou být členěné podle profesních oblastí, podle stupňů vzdělání, podle věku apod.

1.2 Školství a legislativa

1.2.1 Správa

Ústředním řídicím orgánem pro oblast vzdělávání je Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, které formuluje strategické dokumenty a návrhy příslušných zákonů. Mateřské, základní, střední a vyšší odborné školy spravují odbory školství samosprávných krajských orgánů. Ústředním kontrolním orgánem je Česká školní inspekce. V oblasti vysokého školství dohlíží na kvalitu poskytovaného vzdělání Akreditační komise, která se na základě požadavku MŠMT vyjadřuje k žádostem o akreditaci.

Školy jsou ve většině případů financovány státem z rozpočtu MŠMT a z rozpočtů krajských a obecních úřadů. Většinou je uplatňována normativní metoda financování na jednoho žáka či studenta.¹

1.2.2 Legislativa související se školstvím

Listina základních práv a svobod stanovuje ve svém čl. 26, že každý má právo na svobodnou volbu povolání a přípravu k němu. Dále je v čl. 33 této listiny zakotveno právo na vzdělání, povinnost školní docházky v rozsahu stanoveném zákonem a právo na bezplatné vzdělávání v základních a středních školách a dle schopností občana a možností společnosti též na vysokých školách.

Jedním z nejvýznamnějších zákonů ve školství je zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), který je platný od 1. 1. 2005 a upravuje předškolní, základní, střední, vyšší odborné a některé jiné vzdělávání ve školách a školských zařízeních. Nahradil nejen dosavadní školský zákon, ale i zákon o školských zařízeních a zákon o státní správě a samosprávě ve školství. Stanoví

¹ <http://www.msmt.cz/vzdelavani/legislativni-normy-a-souvisejici-informace>

zásady a cíle vzdělávání, dvouúrovňový systém vzdělávacích programů, jimiž se má cílů dosahovat, a výchovně vzdělávací soustavu, která je má realizovat. Tu tvoří školy, které uskutečňují vzdělávání podle rámcových vzdělávacích programů, a školská zařízení, která poskytují vzdělávání a služby, jež doplňují nebo podporují vzdělávání ve školách. Zákon upravuje režim dlouhodobých záměrů a výročních zpráv, jimiž se prosazuje a kontroluje strategie vývoje výchovně-vzdělávací soustavy na národní i regionální úrovni. Stanoví délku povinné školní docházky, pro jednotlivé vzdělávací úrovně stanovuje podmínky pro vstup, organizaci vzdělávání a ukončování studia. Nově definuje osoby se zvláštními vzdělávacími potřebami a dává přednost jejich integraci do běžných tříd.

S tímto zákonem dále souvisí zákon č. 562/2004 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím školského zákona a zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, který upravuje předpoklady pro výkon činnosti pedagogických pracovníků, jejich další vzdělávání a kariérní systém.

Dalším významným zákonem je zákon o vysokých školách, č. 111/1998 Sb., který upravuje postavení vysokých škol jako nejvyššího článku vzdělávací soustavy, obsahuje vymezení veřejných a soukromých vysokých škol, studijního programu, studentů a dalších náležitostí souvisejících s vysokými školami. Tento několikrát novelizovaný zákon umožnil rozvoj neuniverzitního a soukromého sektoru v oblasti vysokého školství. Změnil právní postavení vysokých škol, které už (s výjimkou vysokých škol vojenské a policejní) nejsou institucemi státními, ale veřejnoprávními a disponují vlastním majetkem a širokou autonomií.

V květnu 2006 také vstoupil v platnost zákon č. 179/2006 Sb., o ověřování a uznávání výsledků dalšího vzdělávání, který umožňuje dospělým získat plnohodnotný doklad o kvalifikaci dosažené prostřednictvím praxe a kursů, aniž by museli chodit do školy.

Dále jsou to například zákon o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních (č.109/2002 Sb.), který upravuje výchovu dětí a mladistvých bez patřičného rodinného zázemí nebo s poruchami chování, zákon o poskytování dotací soukromým školám, předškolním a školským zařízením (č.306/1999 Sb.), vyhlášky a nařízení ke školskému zákonu, informace o přijímacím řízení na střední školy a konzervatoře a také Rámcové vzdělávací programy pro předškolní a základní vzdělávání, kterými ministr školství stanovuje zejména konkrétní cíle, formy, délku a povinný obsah vzdělávání, a to všeobecného a odborného podle zaměření daného oboru vzdělání, jeho organizační uspořádání, profesní profil, podmínky průběhu a ukončování vzdělávání, zásady pro tvorbu školních vzdělávacích

programů a další podmínky důležité pro zajištění kvalitního vzdělávání. Tyto programy jsou zatím do školství zaváděny postupně od předškolního vzdělávání.¹

1.2.3 Vzdělávací soustava České republiky

Současnou podobu vzdělávací soustavy definují již zmíněné legislativní normy. Vzdělávací soustava České republiky je určována relativně samostatnými stupni, kterým odpovídají jednotlivé typy škol.

Mateřské školy mají dlouhou a specificky národní tradici ovlivněnou mimo jiné myšlenkami J. A. Komenského ze 17. století. Počátky předškolní výchovy spadají do r. 1832. Jako plnohodnotný článek byla předškolní výchova do školského systému zařazena v roce 1948. Hlavními cíli předškolního vzdělávání jsou rozvíjení dítěte a jeho schopnosti učení, osvojení si základů hodnot, na nichž je založena naše společnost, a získání osobní samostatnosti a schopnosti rozhodovat se jako samostatná bytost působící na své okolí.

Školní docházka je povinná od r. 1774 a v současné době trvá povinné vzdělání 9 let, obvykle od 6. do 15. roku dítěte a poskytují je ve většině případů základní školy. Základní škola má dva stupně, první stupeň tvoří 1. – 5. ročník a druhý stupeň 6. – 9. ročník. Občané mají právo na bezplatné vzdělávání na základních školách.

Nový školský zákon stanovil dvoustupňovou strukturu vzdělávacích programů. Rámcové vzdělávací programy vymezují cíle, formu, délku a povinný obsah vzdělávání a některé obecnější podmínky pro jeho realizaci včetně podmínek pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. V souladu s nimi a s podmínkami školy vydává ředitel školy školní vzdělávací program.

Rámcový vzdělávací program základního vzdělávání stanovuje cíle základního vzdělávání. To má žákům pomoci utvářet a postupně rozvíjet klíčové kompetence a poskytnout spolehlivý základ všeobecného vzdělání orientovaného zejména na situace blízké životu a na praktické jednání. V etapě základního vzdělávání jsou za klíčové považovány: kompetence k učení, kompetence k řešení problémů, kompetence komunikativní, kompetence sociální a personální, kompetence občanské a kompetence pracovní.

¹ <http://www.msmt.cz/vzdelavani/legislativni-normy-a-souvisejici-informace>

Střední školství zajišťuje vzdělávání a praktickou odbornou přípravu pro téměř celou populaci mladých lidí po ukončení jejich povinné školní docházky a před nástupem do zaměstnání nebo před vstupem na vysokou školu.

Střední školy navštěvují žáci ve věkovém rozmezí většinou od 15 do 19 let. Počáteční věková hranice je dána ukončením povinné školní docházky. Část středních škol (víceletá gymnázia) však zasahuje svými vzdělávacími programy do povinného školního vzdělávání a navštěvují je i žáci mladší.

Cílem středního vzdělávání je rozvíjet vědomosti, dovednosti a hodnoty získané ve vzdělání základním, a to buď širším všeobecným vzděláváním, nebo odborným vzděláváním spojeným se všeobecným. Střední vzdělávání vytváří předpoklady pro plnohodnotný život osobní, občanský i profesní, pro navazující vzdělávání, samostatné získávání informací a pro celoživotní učení.

Vzhledem k tomu, že všeobecný a obecně odborný základ je v odborném čtyřletém vzdělávání posilován, nerozlišuje se nadále všeobecné (úplné střední) a úplné střední odborné vzdělání, ale oba typy jsou shodně označovány jako střední vzdělání s maturitní zkouškou.

V České republice existují tři základní typy středních škol: všeobecná střední škola (gymnázium), střední odborná škola (SOŠ) a střední odborné učiliště (SOU). V závislosti na druhu a délce absolvovaného vzdělávacího programu lze ve střední škole získat:

- a) střední vzdělání – jedno až dvouleté obory poskytující střední vzdělání, spadají zčásti do oblasti speciálního vzdělávání, popř. jsou určeny žákům, kteří nedokončili úspěšně základní školu, připravují na méně náročná povolání
- b) střední vzdělání s výučním listem - dvou až tříleté obory poskytující střední vzdělání s výučním listem, jsou výrazně prakticky zaměřeny a tradičně je organizují střední odborná učiliště
- c) střední vzdělání s maturitní zkouškou – programy jsou různé délky, odborné obory poskytující střední vzdělání s maturitní zkouškou organizují převážně střední odborné školy, v případě některých praktičtěji zaměřených oborů také střední odborná učiliště, všeobecné obory se realizují obvykle na gymnáziích, novějším typem studia jsou obory lyceí (technická, ekonomická, pedagogická aj.), která poskytují odborné vzdělání na širším všeobecném základě.

Obory *gymnázíí* poskytují žákům střední vzdělání s maturitní zkouškou. Cílem studia je vybavit žáky klíčovými kompetencemi a všeobecným rozhledem, a tím je připravit především pro vysokoškolské vzdělávání a další typy terciárního vzdělávání, pro profesní specializaci i pro občanský život. Gymnázia organizují studium čtyřleté pro žáky

po ukončení povinné devítileté školní docházky, šestileté pro žáky, kteří ukončili sedmý ročník, nebo osmileté pro žáky po úspěšném zakončení pátého ročníku. V rámci všeobecného vzdělávání existuje 12 gymnaziálních oborů. Počet absolventů gymnázií se v letech 1996 až 2007 pohyboval mezi 19 a 25 tisíci, což představuje okolo 20 % všech absolventů denního studia. Většina absolventů pokračuje ve studiu na vysoké škole nebo jiné instituci.

Lyceum je něco mezi gymnáziem a střední odbornou školou s maturitou. Stejně jako na gymnáziích se zde vyučují všeobecné předměty, studenti zde však získávají i odborné znalosti z oblasti technických či přírodních věd, ekonomie, zdravotnictví nebo pedagogiky. Jsou v naprosté většině součástí nějaké střední odborné školy. Absolventi lyceí však nezískávají kvalifikaci pro výkon povolání. Lycea jsou určeny dětem, které chtějí získat maturitu a mají alespoň základní představu, jaký druh vysoké nebo vyšší odborné školy by chtěli studovat. Vhodnou volbou mohou být pro devátáky, kteří by se rádi přihlásili na gymnázium, ale mají strach, že se na něj kvůli nedostatku míst nedostanou.

Menšinovým druhem škol jsou *konzervatoře*, které poskytují umělecké vzdělávání. Absolventi získávají především vyšší odborné vzdělání v konzervatoři, ale mohou složit i maturitní zkoušku, a dosáhnout tak středního vzdělání s maturitní zkouškou.

Vývoj struktury středního vzdělávání představuje jednu z nejvýznamnějších změn, k níž v české školské soustavě po roce 1989 došlo. Poměr absolventů oborů maturitních (otvírajících cestu k vysokoškolskému vzdělávání) a nematuritních, který činil před rokem 1989 zhruba 40:60, se již v roce 1997 obrátil. Za rok 2006/07 činil asi 70:30 ve prospěch maturitních oborů. Zastoupení odborného vzdělávání zůstává na středoškolské úrovni i nadále mimořádně vysoké: získává ho asi 80 % středoškolské populace. Velká část absolventů odborných oborů s maturitní zkouškou je přijata na vysokou školu.¹

Výuka na středních školách je bezplatná. Školné se platí pouze v soukromých, příp. církevních školách.

Odpovědnost za tvorbu základních pedagogických dokumentů nese ministerstvo školství. To pověřuje touto činností příslušné orgány, koordinuje jejich činnost a schvaluje závěrečné dokumenty. Postupně se přechází na dvouúrovňový systém dokumentů, založený na rámcových vzdělávacích programech pro jednotlivé obory, schvalovaných ministerstvem školství a školních vzdělávacích programech. Autonomie, kterou tak školy získaly, umožňuje značnou variabilitu v obsahu vzdělávání a budování individuálního profilu škol, který bere na zřetel regionální potřeby a zájmy žáků.

¹ www.uiv.cz – Struktury systémů vzdělávání, odborné přípravy a vzdělávání dospělých v Evropě, vydání 2008

Pro přijímání do prvního ročníku střední školy ředitel školy vyhlašuje nejméně jedno kolo přijímacího řízení, počet dalších kol není omezen. V prvním kole přijímacího řízení mohou žáci žádat o přijetí do tří škol podle svého výběru. Žáci a rodiče se mohou před svým rozhodnutím radit s učiteli, pedagogickými poradci na školách nebo v pedagogicko-psychologických poradnách. Kritérii, na jejichž základě je žák střední školy ředitelem přijat nebo zamítnut, mohou být výsledky předchozího vzdělávání vyjádřené hodnocením na vysvědčeních, výsledky přijímací nebo talentové zkoušky, pokud je stanovena, a další skutečnosti osvědčující schopnosti, vědomosti a zájmy uchazeče, podmínkou může být i zdravotní způsobilost uchazeče pro daný obor. Pokud ředitel střední školy rozhodne o konání přijímací zkoušky, určí její obsah a formu na základě Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání. V prvním kole přijímacího řízení vyhlašuje pro konání přijímací zkoušky dva termíny. Uchazeč, kterému bylo doručeno rozhodnutí o přijetí, musí svůj úmysl vzdělávat se v dané střední škole potvrdit tzv. zápisovým lístkem, který zašle řediteli školy nejpozději do 5 pracovních dní ode dne doručení rozhodnutí o přijetí.¹

¹ www.uiv.cz – Struktury systémů vzdělávání, odborné přípravy a vzdělávání dospělých v Evropě, vydání 2008

2 Terciární vzdělávání

Terciárním vzděláváním není pouze vzdělávání vysokoškolské, ale ve skutečnosti terciární vzdělávání zahrnuje téměř veškeré standardní vzdělávání následující po maturitní zkoušce. Dělí se obvykle na vzdělávání na vysokých školách a vzdělávání nevysokoškolské.

2.1 Vyšší odborné školy

Vyšší odborná škola poskytuje nezbytnou kvalifikaci pro výkon náročných odborných činností, které nevyžadují vysokoškolský diplom. Vyšší odborné školy vznikaly převážně při středních školách a většinou s nimi tvoří jeden právní subjekt. Vyšší odborné školy rovněž realizují ve spolupráci s vysokými školami bakalářské studijní programy.

Podstatnou složkou tohoto typu studia je praktická příprava v oboru. Uskutečňuje se formou praktického vyučování ve škole nebo formou odborné praxe. Ke studiu se přijímají uchazeči, kteří získali střední vzdělání s maturitní zkouškou, ti jsou zpravidla 19letí. V rámci přijímacího řízení může ředitel rozhodnout o konání přijímací zkoušky a o jejím obsahu. Organizace studia na vyšších odborných školách se blíží studiu vysokoškolskému s důrazem na individuální práci. Vzdělávací programy trvají od dvou do pěti let a jejich absolventi získávají titul „diplomovaný specialista“. Studenti zde platí školné.

V současné době je v České republice 177 vyšších odborných škol.¹

2.2 Vysoké školy

Vysoké školství tvoří nejvyšší stupeň naší vzdělávací soustavy. Předpokladem pro studium na vysoké škole je úplné střední vzdělání zakončené maturitou. Cílem vysokoškolského studia je nejen připravit vysoce kvalifikované odborníky pro práci v nejrůznějších oborech, schopné své poznatky účinně uplatňovat v praxi, ale zejména studenty naučit samostatnou metodickou prací získávat nové poznatky a postupy z vlastního vystudovaného oboru i z oborů souvisejících s ním úžeji i vzdáleněji.

Pro Českou republiku je stejně jako pro další zúčastněné evropské země akčním plánem rozvoje tzv. boloňský proces, který směřuje k vytvoření otevřeného Evropského prostoru vysokého školství do roku 2010. Mezi hlavní rysy nového systému patří rozčlenění

¹ www.uiv.cz – Struktury systémů vzdělávání, odborné přípravy a vzdělávání dospělých v Evropě, vydání 2008

vysokoškolského studia do tří stupňů vzdělávání – bakalářského, magisterského a doktorského.

Vysoké školy se řídí zákonem o vysokých školách (zák.č. 111/1998 Sb., ve znění pozdějších předpisů). Činnost vysokých škol dále upravují i jejich vnitřní předpisy, které na zákon navazují a podléhají registraci Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy.

Zákon člení vysoké školy na dva typy – instituce univerzitní, které poskytují všechny studijní programy, a neuniverzitní, které poskytují převážně programy bakalářské. Vzhledem k historickému vývoji jsou všechny vysoké školy existující před platností nového zákona univerzitní. Nově vznikající vysoké školy jsou akreditovány jako neuniverzitní. Jsou to skoro všechny vysoké školy stejně jako dvě nově vzniklé veřejné vysoké školy: Vysoká škola polytechnická Jihlava a Vysoká škola technická a ekonomická v Českých Budějovicích.

Struktura vysokých škol se v důsledku zákona č. 111/1998 Sb., výrazně změnila. Většina dříve státních vysokých škol získala statut veřejných vysokých škol, je jich 25, dvě z nich jsou neuniverzitní. Mohou být zřizovány a zrušovány pouze zákonem.

Univerzita obrany, která vznikla v roce 2004 z původních tří vojenských škol a Policejní akademie ČR mají i nadále statut státních vysokých škol. Jejich zřizovateli jsou příslušná ministerstva.

Soukromé vysoké školy začaly vznikat záhy po účinnosti zákona, často ze soukromých vyšších odborných škol. K 31. 12. 2007 bylo registrováno 43 soukromých vysokých škol.¹

Vysoké školy poskytují tedy vzdělávání na třech úrovních: bakalářské studijní programy (tři až čtyřleté), magisterské studijní programy navazující na bakalářské studijní programy (jeden až tříleté) a magisterské studijní programy (čtyři až šestileté). Bakalářské a magisterské studijní programy jsou otevřeny uchazečům, kteří složili maturitní zkoušku a splnili příslušné vstupní požadavky včetně přijímací zkoušky.

Třetí úroveň vysokoškolského vzdělání tvoří doktorské studium (obvykle tříleté), které je určeno absolventům magisterských programů. Tradiční instituce univerzitního typu nabízejí všechny typy studijních programů. Soukromé vysoké školy, které jsou vysokými školami neuniverzitního typu, nabízejí především bakalářské studium. Většina univerzit se dělí na jednotlivé fakulty.

Studium v bakalářském programu se ukončuje státní závěrečnou zkouškou a obhajobou bakalářské práce. Absolventům se uděluje titul bakalář (Bc.) nebo bakalář umění

¹ www.uiv.cz – Struktury systémů vzdělávání, odborné přípravy a vzdělávání dospělých v Evropě, vydání 2008

(BcA.). Studium v magisterském studijním programu se ukončuje státní závěrečnou zkouškou a obhajobou diplomové práce.

Absolventi magisterských studijních programů získávají titul magistr (Mgr.), magistr umění (MgA.), inženýr (Ing.), inženýr architekt (Ing.arch.). Výjimku tvoří studenti lékařství a veterinárního lékařství a hygieny, kteří studium ukončují státní rigorózní zkouškou a získávají titul doktor medicíny (MUDr.), zubní lékař (MDDr.) a doktor veterinární medicíny (MVDr.). Všechny uvedené tituly stojí před jménem.

Studium v doktorském programu se ukončuje státní doktorskou zkouškou a obhajobou disertační práce. Po úspěšném vykonání zkoušky se uděluje titul doktor (Ph.D.). Výjimku tvoří oblast teologie, kde se uděluje titul doktor teologie (Th.D.). Oba tituly stojí za jménem.

Minimální podmínkou pro přijetí na vysokou školu je ukončené střední vzdělání s maturitní zkouškou. Přijetí k magisterskému studiu navazující na bakalářské je podmíněno řádným ukončením bakalářského studijního programu, přijetí k doktorskému studiu je podmíněno ukončením magisterského studijního programu. Uchazeči se mohou hlásit do více oborů. O počtu přijímaných studentů a o konkrétních podmínkách přijímacího řízení rozhodují vysoké školy samy, podmínky jejich financování však toto rozhodování ovlivňují. Součástí přijímacího řízení může být, a zpravidla bývá, přijímací zkouška, a to buď písemná, ústní, nebo obojí. Převýší-li počet uchazečů, kteří splnili stanovené podmínky, maximální stanovený počet těch, kteří mohou být přijati, rozhoduje pořadí nejlepších. Cizí státní příslušníci prokazují při přijímacím řízení, že splňují stejné požadavky jako čeští studenti.

Podle vysokoškolského zákona je vzdělání českých státních příslušníků na veřejných vysokých školách bezplatné. Zahraniční studenti studují na českých vysokých školách za stejných podmínek jako studenti čeští. Pro zahraniční studenty, kteří studují v cizím jazyce, stanoví poplatky příslušná vysoká škola. Soukromé vysoké školy si stanoví poplatky svým vnitřním předpisem. Školné požadované soukromou vysokou školou není zákonem limitováno. Rektor může poplatky spojené se studiem snížit, prominout nebo odložit jejich splatnost s přihlédnutím ke studijním výsledkům nebo sociální situaci studenta.

Studijní program zpracovává a předkládá k akreditaci vysoká škola, popř. instituce, která ho chce ve spolupráci s vysokou školou uskutečňovat. Je určen typem a formou studia. Studijní program podléhá akreditaci, kterou na základě stanoviska Akreditační komise zřízené vládou uděluje ministerstvo.

Časové rozložení a jednotlivé způsoby kontroly studijní úspěšnosti jsou u různých studijních oborů rozdílné. Někde je zaveden systém dílčích zkoušek skládaných po každém

semestru, jinde je předepsána jediná souborná zkouška po ucelené části studia, většinou na konci určitého modulu. Výkon u zkoušek a obhajob se klasifikuje pomocí známek, zpravidla třemi stupni, čtvrtý stupeň, který představuje nevykonání zkoušky, se neznámkuje. Studijní úspěšnost se v některých školách hodnotí systémem kreditů. Kreditní systém je podporován jako prostředek umožňující uznávat absolvované části studia a přispívat tak k prostupnosti systému.

V současné době působí v České republice 25 veřejných, 2 státní a 43 soukromých vysokých škol.¹ Počet vysokých škol a zejména množství a široká nabídka studijních oborů se neustále zvyšuje a zájemci o studium na vysokých školách mají v dnešní době široké spektrum možností profesního zaměření a mají tedy vysokou šanci si vybrat obor, který odpovídá jejich představám a ve kterém se úspěšně realizují.

2.3 Studenti vysokých a vyšších odborných škol

Spolu s celkovým rozvojem terciárního vzdělávání a se stále se zvyšujícími požadavky na vzdělání absolventů vstupujících na trh práce se vysokoškolské vzdělání otevírá stále širšímu okruhu uchazečů o studium. Každoročně je přijímáno ke studiu na vysokých školách více uchazečů, ne všichni však studium úspěšně dokončí.

Na vysoké školy se hlásí jak uchazeči z řad absolventů středních škol, kteří právě odmaturovali, tak ti, kteří již vstoupili na trh práce, případně již studovali na vysoké škole nebo vyšší odborné škole a po neúspěšném ukončení studia začínají studovat znovu.

Uchazeči o studium si vybírají vysoké školy a obory, které budou studovat, z různých hledisek. Těmto hlediskům bych se chtěla podrobněji věnovat v dalších částech mé práce. Na jedné straně je to zájem o obor, na druhé straně však i snaha vystudovat jakoukoli vysokou školu jen proto, aby získali vysokoškolské vzdělání, resp. titul, a měli lepší uplatnění na trhu práce. Tomu také odpovídá jejich různá motivace vybraný obor dostudovat, případně úspěšně dokončit obor jiný a z těchto důvodů dochází k přestupům studentů z oboru na obor, případně do jiných forem studia a nezanedbatelné je i to, že část studentů studium končí předčasně a do terciárního vzdělávání se ani v budoucnu nevrátí.

Z celkového počtu studentů, kteří maturovali v roce 2005, jich studium předčasně ukončilo 19%. Situace se však v průběhu let mění a vyvíjí i díky zavedení třístupňové

¹ www.uiv.cz – Struktury systémů vzdělávání, odborné přípravy a vzdělávání dospělých v Evropě, vydání 2008

struktury studia podle již zmíněného boloňského procesu, kdy lze očekávat vyšší míru dokončování vysokoškolského studia.¹

Počet absolventů vysokých škol však rok od roku roste. Jen za posledních šest let se počet absolventů vysokých škol více než zdvojnásobil (viz příloha č. 1). Převážnou část tohoto růstu způsobili absolventi bakalářského studia, ti ovšem ve stále větší míře ve vysokoškolském studiu dále pokračují. Proto je růst počtu těch, kteří vstupují na trh práce, zatím o něco pomalejší než celkový nárůst absolventů, i tak však dnes vstupuje na trh práce o tři čtvrtiny více absolventů vysokých škol než před šesti lety.

Roste také počet vysokých škol, zatímco v roce 2000/2001 bylo osm soukromých vysokých škol, v roce 2007/2008 nabízí vzdělání 43 soukromých vysokých škol.²

2.4 Absolventi gymnázií a jejich studium na vysokých školách

Gymnázia jsou v podvědomí veřejnosti zakotveny jako školy, které vychovávají především uchazeče o vysokoškolské studium a jejich hlavním cílem je připravit absolventy pro následné vysokoškolské studium, resp. úspěšné vykonání přijímacích zkoušek na vysoké školy. K tomu přispívá i poměrně hustá síť víceletých gymnázií, která přijímají žáky již v průběhu plnění povinné školní docházky a primárně by měla být určena pro žáky talentované a nadané (na těchto školách plní v současné době povinnou školní docházku cca 10% odpovídající populace).

Absolventi gymnázií mají vzhledem k všeobecnému charakteru jejich vzdělání mnohem širší všeobecné znalosti, a tedy i větší prostor pro výběr oboru, který chtějí na terciární úrovni studovat. Nejsou úzce odborně zaměřeni, jako je tomu u absolventů oborů středních odborných škol, škála výběru studijních oborů je širší a v mnohem větší míře se zaměřují na studium humanitního směru.

Dle údajů Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky mají prakticky všichni absolventi gymnázií zájem okamžitě po ukončení studia na střední škole pokračovat ve studiu na terciární úrovni, a to především na vysoké škole. Vyšší odborné školy vnímají spíše jako další možnost v případě, že by na vysokou školu nebyli přijati.

Absolventi gymnázií jsou vzhledem k všeobecnému charakteru jejich předchozího vzdělávání a získaným širším znalostem, v porovnání s absolventy ostatních středních škol,

¹ www.nuov.cz – Uplatnění absolventů škol na trhu práce, vydání 2007

² www.uiv.cz – Struktury systémů vzdělávání, odborné přípravy a vzdělávání dospělých v Evropě, vydání 2008

při vysokoškolském studiu mnohem více úspěšní a studia zanechávají v menší míře. Je to dáno i tím, že častěji začínají studovat obory, o které mají skutečně zájem. Navíc jsou tito absolventi ve výběru dalšího studia mnohem flexibilnější a díky všeobecným základům středoškolského studia mají mnohem širší spektrum vysokoškolských oborů, pro jejichž studium mají dostatečné středoškolské znalosti.

2.5 Nezaměstnanost absolventů podle dosažené úrovně vzdělání

Čím nižšího vzdělání mladý člověk dosahuje, tím je jeho situace z hlediska uplatnění na trhu práce obtížnější a složitější. Jakou cestu vzdělávání mladí lidé zvolí, záleží pouze na nich, je však důležité upozornit na důsledky, které mohou z jejich volby plynout.

Pokud se žák rozhodne absolvovat učební obor, nemusí mít po jeho absolvování se svým uplatněním na trhu práce takové problémy jako žák vyšší vzdělanostní úrovně, měl by však být seznámen s tím, že po většinu svého profesního života bude pravděpodobně vykonávat práci, která bude odpovídat jeho vzdělanostní úrovni a tomu bude odpovídat i jeho finanční ohodnocení. V budoucnu se může dostat do situace, kdy bude mít možnost získat lepší pracovní uplatnění, bez patřičného vzdělání však nebude moci tuto práci vykonávat, ačkoli by pro ni měl předpoklady z hlediska svých znalostí a zkušeností nabytých dlouholetou praxí.

Zatímco učební obory jsou obsahově více specializovaným druhem studia, školy zajišťující vyšší úroveň dosaženého vzdělání jsou schopny připravit žáka po oborové stránce v mnohem širším měřítku. Zasnívají žáka do problematiky daného oboru, ale rovněž podávají informace, které s daným oborem mohou, ale nemusí přímo souviset. Tyto školy svým přístupem umožňují žákovi dosáhnout vyššího osobnostního a vzdělanostního rozvoje. V porovnání s žákem nižšího úzce specializovaného vzdělání má pak tento žák lepší podmínky pro uplatnění na trhu práce v průběhu celé své profesní dráhy (viz příloha č. 2).

Pracovník vyšší vzdělanostní úrovně se lépe přizpůsobuje měnícím se kvalifikačním požadavkům zaměstnavatelů na trhu práce. Naopak pracovník s nižší úrovní vzdělání a úzkou specializací se těmto požadavkům přizpůsobuje obtížně. Pokud v krajním případě přestane být zájem o jeho profesi, bude se velice obtížně uplatňovat na trhu práce, kde jsou důležité nejen specifické odborné znalosti a dovednosti, ale také tzv. přenositelné kompetence.

Vysokoškolské vzdělání tedy přináší jeho absolventům řadu výhod. V porovnání s méně vzdělanými lidmi nacházejí vysokoškoláci snadněji zaměstnání, jsou tedy méně ohroženi nezaměstnaností a jejich práce je kvalifikovanější a zpravidla i zajímavější. A to i vzhledem k tomu, že o zaměření vysoké školy se rozhodují až v pozdějším věku, tedy kolem 18. – 19. roku, kdy už mají o svém budoucím povolání jasnější představy než při rozhodování o zaměření středního vzdělávání na základní škole. V neposlední řadě jsou také za svoji práci lépe ohodnoceni.

Ve srovnání s jinými rozvinutými zeměmi je ale podíl vysokoškoláků na pracovním trhu v České republice stále nízký. Česká republika však patří mezi země, kde počet absolventů s terciárním vzděláním roste nejrychleji. Za 2-3 roky budou u nás čerství absolventi s vysokoškolským a vyšším vzděláním tvořit polovinu všech nově příchozích na pracovní trh. To samozřejmě ale také povede ke změnám postavení vysokoškoláků na pracovním trhu z hlediska jejich zaměstnatelnosti, výši mezd i kvalifikační náročnosti vykonávané práce. Zaměstnatelnost vysokoškoláků, tedy jejich schopnost získat si a udržet práci, je v rozvinutých zemích ovlivněna celkovou ekonomickou situací země a s ní souvisejících kvalifikačních požadavků na pracovním trhu.

Čerství absolventi vysokých škol jsou na tom o něco hůře, neboť na pracovní trh vstupují jako nováčci, nemají žádné zkušenosti ani pracovní historii a většinou jen zprostředkované kontakty.

Míru nezaměstnanosti hluboko pod celostátním průměrem mají v posledních letech především absolventi vysokých škol na Slovensku, v Maďarsku, České republice a Polsku. Jsou to země, ve kterých nastala obdobná situace – dynamický společenský a ekonomický rozvoj umocněný v posledních letech vstupem do EU, doprovázený relativně nízkým podílem vysokoškoláků na pracovním trhu, po nichž je proto vyšší poptávka. Naopak nejhůře jsou na tom se zaměstnatelností vysokoškoláci v severských státech a na jihu Evropy (viz příloha č. 3).

Pro zaměstnané vysokoškoláky je důležitá kvalifikovanost práce, kterou vykonávají, nejkvalifikovanější práci mají vysokoškoláci v Maďarsku, Portugalsku, České republice, Polsku a v Itálii. Do značné míry je to dáno právě tím, že vysokoškoláků je v těchto zemích nejméně. Záleží však také na tom, jak moc úspěšní jsou vysokoškoláci v soutěži s méně vzdělanými o kvalifikovaná a lépe placená místa. V zemích s vysokým podílem vysokoškoláků nastupují absolventi poměrně často na pracovní místa s nižšími kvalifikačními nároky. Čím více je na trhu práce vysokoškoláků, tím častěji získávají méně

kvalifikovanou práci. Důsledkem lepší zaměstnatelnosti vysokoškoláků a vyšších kvalifikačních nároků jimi vykonávané práce je samozřejmě také vyšší odměna za práci.¹

2.6 Shrnutí

Terciárním vzděláváním rozumíme vyšší odborné a vysoké školy. Vysoké školství prochází v České republice reformou, k jejímž cílům patří rozčlenění vysokoškolského studia do tří stupňů vzdělávání – bakalářského, magisterského a doktorského. Nabídka vyšších odborných a vysokých škol se neustále zvyšuje, rozrostl se především počet soukromých vysokých škol. Počet vysokoškolských studentů se za posledních šest let zdvojnásobil, ve srovnání s ostatními evropskými zeměmi je však stále nízký. Lidé s vysokoškolským vzděláním se lépe uplatňují na trhu práce a lépe seženou práci, která vyhovuje jejich představám. Spolu se zvyšováním podílu vysokoškolsky vzdělaných lidí v každé společnosti se zvyšuje celková úroveň této společnosti. Z těchto důvodů bychom měli usilovat o to, aby se byl podíl vysokoškolsky vzdělaných lidí v naší republice neustále zvyšoval.

¹ www.natur.cuni.cz/www/data/student/doc/uplatneni.pdf

3 Determinanty profesní orientace

Determinanty profesní orientace můžeme definovat jako určující činitele rozhodování o profesním zaměření nebo profesním cíli. Toto rozhodování ovlivňuje mnoho aspektů, které na člověka působí. Směr, kterým povedeme svoje budoucí profesní zaměření je velice důležitý pro celý náš život. To, zda budeme ve svém životě spokojeni záleží z velké části na tom, zda budeme spokojeni se svým zaměstnáním, které nutně nemusí souviset s tím, jaký jsme si vybrali obor svého vzdělávání, ale je tím ve většině případů velmi ovlivněn. Při rozhodování na nás působí celá řada faktorů, které ovlivňují konečné rozhodnutí o tom, v jakém oboru se budeme vzdělávat a jaké úrovně vzdělání chceme dosáhnout. Všechny tyto aspekty bychom měli důkladně zvážit a porovnat, abychom našeho rozhodnutí nemuseli celý život litovat.

Profesní úspěšnost a osobní spokojenost v práci jsou založeny především na tom, do jaké míry jsme schopni dosáhnout shody mezi našimi osobnostními vlastnostmi a předpoklady a požadavky často velmi různorodých profesí. Pokud chtějí dospívající učinit zodpovědnou volbu povolání, musí posoudit celou řadu faktorů.

3.1 Volba povolání

Volba povolání je zpravidla výsledkem působení celé řady *celospolečenských* (např. úroveň národního hospodářství, politický systém, struktura profesí a její proměny, postoje lidí k práci, výchovně vzdělávací systém a školská politika, dostupnost poradenských služeb apod.), *skupinových* (vliv konkrétního sociálního a výchovného prostředí, ve kterém mladistvý žije a v němž se rozvíjí) a *individuálních* (např. zdravotní stav, fyzická způsobilost, úroveň vývoje a kvality psychických vlastností, postoje a systémy hodnot, sebepojetí, životní cíle apod.)faktorů.¹

Volba povolání představuje jeden z nejdůležitějších, ale i nejnáročnějších kroků v lidském životě. U českých žáků dochází k prvnímu rozhodování o profesní budoucnosti obvykle na konci základní školy. Odborníci se shodují, že mnozí dospívající nejsou ještě v této době pro zodpovědnou volbu povolání dostatečně zralí a její požadavky jsou ve své podstatě schopni zvládnout spíše adolescenti.

¹ HLAŽDO, Petr. Svět práce a volba povolání. Masarykova univerzita Brno: 2008, s. 47

Zvlášť důležitá je prvotní volba povolání, která má v celém procesu profesní orientace největší význam. Jednak poskytuje ze všech voleb nejvíce možností, a je tedy nejsložitější, jednak profesní orientaci již určitým způsobem směřuje a ovlivňuje tak blízkou i vzdálenější perspektivu dospívajících.

Přestože tato volba ještě není volbou reálnou, žáci si vybírají pouze školu, která je bude pro budoucí povolání připravovat, hovoříme-li o volbě povolání v kontextu období dospívání, pak máme na mysli především rozhodování o možném povolání, které by jedinec chtěl v budoucnu vykonávat a tedy výběr střední, případně vysoké školy. Toto rozhodování je však ztěžováno řadou okolností. Vedle složitých osobnostních změn, ke kterým dochází v období dospívání, volbu povolání dospívajícího komplikuje nízká připravenost pro toto důležité životní rozhodnutí. Za nepříznivé faktory lze považovat malou informovanost o světě práce a jednotlivých povoláních, o nezbytných podmínkách zdravotních, požadovaných znalostech, dovednostech a především skutečném výkonu povolání a jeho perspektivách na trhu práce. Dále se k nim řadí neznalost vzdělávacího systému, nedostatečný stupeň sebepoznání, krátkodobá perspektivní orientace a nejasné představy o vlastní budoucnosti.¹

První volba povolání má pro člověka zvlášť důležitý význam. Jednak poskytuje nejvíce možností a je tedy vlastně nejsložitější, jednak již určitým způsobem profesní zaměření směřuje a ovlivňuje tak blízkou i vzdálenější perspektivu člověka.

3.1.1 Mládež a volba povolání

Mládež tvoří mladí lidé, kteří zatím neplní všechny role dospělých, ale na plnění těchto rolí se připravují, adaptují se ve společnosti, v níž postupně přebírají role manžela, rodiče, voliče a podobných, a také se připravují na výkon profese a osvojují si daný hodnotový systém. Položíme-li si otázku, kdy se vlastně člověk stává doopravdy sociálně dospělým, můžeme říci, že je to až ve chvíli, kdy zaujímá pozici dospělého člověka jak v profesním životě, tak i v rodinných a sociálních aktivitách. Hranice dospělosti se tedy v poslední době posunuje čím dál výš a to vzhledem k prodlužování školní docházky, delší přípravě mladých lidí na profesi a pozdějšímu zakládání rodiny.

¹ HLAĎO, Petr. Svět práce a volba povolání. Masarykova univerzita Brno: 2008, s.5

„Celé období mládeže lze rozdělit do tří etap:

- a) V prvé opouštějí chlapci a dívky dětské školní kolektivy, rozhodují se o profesní dráze, procházejí počátky profesní přípravy. Jedná se o období, které tráví na středních školách různého typu.
- b) Další období je charakterizováno postupným zaujímáním formálních i neformálních rolí dospělých, pokračováním ve studiu na vysokých školách, část se postupně začleňuje do pracovního procesu. Je zřejmé, že v této fázi dochází ke značné diferenciaci.
- c) Ve třetí etapě již většina je začleněna do pracovního procesu, navazuje vážnější vztahy, část začíná žít vlastním rodinným životem a začíná se také zapojovat do veřejného života.“¹

Podle Bílé knihy o mládeži, která byla v roce 2001 přijata jako základní dokument týkající se mládeže v zemích EU, se doba mládí prodlužuje. Při tom je třeba si uvědomit, že paradoxně platí, že teprve bohatá země umožňuje dlouhou dobu dospívání a vytváří tím ovšem současně i předpoklady pro vzrůst deviantního chování. V chudých společnostech děti začínají okamžitě pracovat a život se stává bojem o přežití.

Proces sociálního zrání zákonitě obsahuje určité životní křižovatky, které jsou pro něj od vstupu do školy až po odchod do důchodu pro budoucnost rozhodující. Jednou z těchto důležitých životních křižovatek je také ukončení povinné školní docházky a rozhodování co dál. Je to jakýsi start do období mládeže, významný pro celý další život. V tomto okamžiku se často rozhoduje o celém dalším životě člověka.

Dalším důležitým okamžikem je i ukončení středního vzdělání. Rozhodování, zda pokračovat ve své profesní přípravě dál, případně v jakém oboru je jedním z nejdůležitějších životních rozhodnutí, které zásadním způsobem ovlivní budoucnost člověka.

V současné době mají mladí lidé nepochybně více svobody než dříve a velký výběr možností, ze kterých si mohou po maturitě vybrat. Zároveň však naráží na meze společenských podmínek, jako je třeba omezený počet míst na vysokých školách nebo hrozba nezaměstnanosti, které jim výrazně stěžují jejich rozhodování.

¹ KRAUS, Blahoslav et al. Středoškolská mládež a její svět na přelomu století. Brno: Paido, 2006, s.12

Chtěla bych se tedy dále věnovat ve svojí práci tomu, co při tomto rozhodování ovlivňuje středoškolskou mládež, jaké vlivy na ni působí a co všechno by při tomto rozhodování měli mladí lidé zvážit.

Mládež ve sledovaném období, tedy ve věku od 15 do 19 let, tráví většinu času vzděláváním. Pokračují tak zpravidla ve své první vzdělávací cestě, protože nepřerušují soustavné vzdělávání a počátek jejich profesní přípravy přímo navazuje na ukončení povinné školní docházky. Zahájené studium na některé ze středních škol znamená počátek odborné přípravy pro budoucí povolání, to však neplatí pro žáky, kteří po absolvování základní školy pokračují ve studiu na gymnáziu nebo na střední škole poskytující všeobecné vzdělávání. Tyto školy neposkytují žákům odbornou přípravu pro konkrétní povolání jako odborné střední školy, ale připravují žáky spíše pro studium vysoké školy. Žáci, kteří si tedy vybrali studium na takovýchto typech škol sice při výběru střední školy neučinili nutnou volbu konkrétního odborného zaměření střední školy, které je připraví na budoucí povolání, ale také stáli před úkolem volby střední školy, při kterém si museli alespoň částečně vyjasnit, čemu se chtějí v budoucnosti věnovat, i když tato volba nemusela být tak konkrétní, protože je u těchto žáků velký předpoklad, že budou ve studiu pokračovat na některé z vysokých škol.¹ Jejich rozhodnutí při volbě středního vzdělávání bylo tedy méně závazné než u žáků, kteří se rozhodli pro odbornou školu, která je připraví pro konkrétní zaměstnání, o to důležitější je však pro ně rozhodování o profesní budoucnosti ve čtvrtém ročníku gymnázia. V tomto věku jsou však mladí lidé jistě zralejší pro výběr oboru, kterému by se chtěli ve svém životě věnovat. Jejich plány jsou sice někdy stále ještě naivní, ale ve srovnání s pubescencí realističtější. Většinou už si plně uvědomují, zda chtějí dále studovat a jakému oboru by se chtěli věnovat, na gymnáziu mají dostatek příležitostí seznámit se se všemi obory možného studia a uvědomit si, jaký obor by je mohl vzhledem k jejich schopnostem a zájmům zajímat nebo ve kterém oboru by se nejlépe uplatnili.

„V některých výzkumech se zjišťuje, že chlapci se začínají na budoucnost orientovat dříve než dívky, přičemž obecně důležitost budoucích očekávání s věkem spíše narůstá. V evropské kultuře jsou tradičně dívky více než chlapci zaměřeny na budoucí rodinný život. Pokud jde o orientaci na vzdělávání, s rostoucí urbanizací se rozdíl mezi chlapci a děvčaty stírají. Důraz na budoucí úspěch je častější u chlapců než u dívek.“²

¹ KRAUS, Blahoslav. Středoškolská mládež a její svět na přelomu století. Brno: Paido 2006, s. 31

² MACEK, Petr. Adolescence. Praha: Portál, 2003, s. 64

Tomu, zda je rozdíl mezi rozhodováním dívek a chlapců a také tomu, co je v tomto rozhodování ovlivňuje a na co by se měli při rozhodování zaměřit bych se ráda věnovala v následující kapitole a také v praktické části této práce, která je především zaměřena na to, co žáky gymnázií ovlivňuje při rozhodování o dalším studiu a co je ovlivňuje při rozhodování o oboru dalšího vzdělávání.

3.1.2 Nesprávná volba povolání

Riziko nesprávné volby povolání zvyšuje fakt, že většina lidí se začíná připravovat na budoucí povolání v počátcích dospívání, kdy je člověk zmítán množstvím duševních hnutí a citů, které jsou často v rozporu a o nichž mladistvý sám neví, jak dalece patří k jádru jeho osobnosti.

„S postupujícím věkem jsou změny v profesionálních zájmech i sociálních postojích méně časté a méně radikální. Zájmová nebo profesionální stálost nemusí však být vždy ukazatelem zralosti osobnosti nebo vysoké inteligence. Může se na ní podílet řada jiných faktorů:

- psychická inertnost
- společenské tlaky
- omezení daná vzděláním
- omezení finančními podmínkami atd.

Mladiství by si měli volit povolání až v době, kdy je většina z nich pro volbu zralá.

Zralost je takový stupeň rozvoje osobnosti,

- který zaručuje alespoň minimální úspěch v odborném výcviku
- kdy je člověk schopen si zvolit povolání s ohledem na své osobní možnosti
- kdy je ambice člověka přizpůsobit se svému povolání stálá.

Nezralost, respektive pouze částečná zralost pro volbu povolání je jednou z příčin lability směru i intenzity zájmu o určité povolání.“¹

Profesní orientaci považujeme za dlouhodobý pedagogický proces, který je záležitostí mnoha výchovných činitelů.

Čím je dítě mladší, tím nesnadněji lze odhadnout, zda má skutečně předpoklady pro úspěch v určitém povolání a příliš časná volba povolání by mohla znamenat omezení jeho zájmů. Na druhou stranu pokud se u někoho odmalička projevuje určitá zvláštní

¹ KOHOUTEK, Rudolf. Vývojová psychologie. Institut mezioborových studií Brno, 2003, str. 68

schopnost či dovednost nebo evidentní zájem o něco, jistě by se toho mělo využít, věnovat se uvedenému zálibě a při rozhodování o povolání tuto přednost maximálně zohlednit.

Výzkumy ukazují, že jen malá část dospívajících má tak vyhraněné zájmy a tak silnou tendenci k seberealizaci, že si vynutí určité povolání bez ohledu na vnější podmínky. Stejně tak patrně jen malá část této populace se nechá řídit výlučně vnějším tlakem a vstupuje do povolání bez ohledu na své schopnosti, zájmy a přání.¹

Nesprávná volba povolání vede často k nespokojenosti, která se pak přenáší i do dalších oblastí života člověka. Volí-li si mladý člověk povolání, činí tím svůj definitivní krok do světa dospělých. Jak z hlediska osobního, tak i z hlediska společenského je důležité, aby tento krok byl správný. Rozhodující působení má bezesporu také škola ve spolupráci s rodinou.

3.2 Faktory ovlivňující profesní orientaci

Faktorů, které nás při jakémkoli rozhodování ovlivňují je jistě celá řada, některé si uvědomujeme více, některé méně a o některých zřejmě vůbec nevíme, že by nás mohly ovlivnit. Záleží na osobnosti každého jedince, na jeho vnitřních dispozicích, vlastnostech, zaměření, hodnotách, ale také prostředí, ve kterém žijeme, vyrůstáme a které nás od malička formuje, rodičích, okolí, škole, vrstevnících a tak bychom mohli pokračovat dále.

Při důležitých životních rozhodnutích bychom měli všechny tyto faktory posoudit a zvážit, mnohdy je to však velice těžké, obzvláště v období, kdy pro takové rozhodnutí ještě nejsme dostatečně připraveni a zralí a kdy nemáme s důležitými životními rozhodnutími žádné zkušenosti, protože ta za nás zatím většinou dělali rodiče. K takovým rozhodnutím určitě patří rozhodnutí o tom, co chceme v životě dělat, které jsou nuceni učinit žáci 9. tříd základních škol. Ve věku patnácti let se musí rozhodnout, zda se chtějí dále vzdělávat a v jakém oboru, zamyslet se nad tím, zda by chtěli po středoškolském studiu pokračovat ve vzdělávání na vysoké škole a zvážit všechna pro a proti u nabízených možností, aby jejich rozhodnutí bylo co nejlepší.

„Aby byli žáci zodpovědného rozhodování schopni, musí dosáhnout určitého stupně sebepoznání, poznat strukturu své osobnosti, posoudit vlastní vědomosti, dovednosti, schopnosti, temperament, charakter, aspirace, postoje, motivaci, hodnoty, zájmy atd.“²

¹ HOŘÁNKOVÁ, V. et al. Metodická příručka poradce pro volbu povolání. Praha: Sociologické nakladatelství 1995, s.49

² HLAĐO, Petr. Svět práce a volba povolání. Masarykova univerzita Brno: 2008, s. 33

3.2.1 Osobnost

Jak už bylo uvedeno, je celá řada faktorů, které by měl každý před svojí volbou povolání zvážit. Na jedné straně stojí osobnost mladého člověka se svými individuálními a společenskými zájmy a schopnostmi, na druhé straně svět práce a požadavky povolání. Stejně jako neexistují lidé, kteří by se hodili pro každé povolání, neexistují lidé, kteří by se nehodili pro žádné povolání. V každém povolání můžeme dosáhnout úspěchu a každý člověk má předpoklady, aby se uplatnil alespoň v nějakém povolání. Musí si však uvědomit, co všechno ho při rozhodování ovlivňuje a řádně ohodnotit sám sebe, aby si zvolil správně. Protože od téhle důležité volby se odvíjí celý jeho další život. Asi by nebylo moudré vrhnout se směrem, který nás nejvíce láká, aniž bychom si uvědomili, zda nás profese bude přitahovat trvale a do jaké míry jsme pro ni předurčeny naší osobností. Měli bychom najednou posuzovat ***schopnosti, osobnost i motivaci***.

Osobnost každého jedince je jiná, každého ovlivňuje v jiné míře a záleží na mnoha složkách osobnostní skladby, mezi které dle Heluse patří:

- „Vlastnosti osobnosti – stálé a velmi obecně působící charakteristiky jedince, kterými se vyznačuje. Na jejich základě můžeme předvídat, jak se asi zachová, co dokáže. Mezi vlastnosti osobnosti patří temperament, schopnosti (např. inteligence), charakter, motivy a postoje (např. potřeby, zájmy, hodnoty, ideály, cíle, atd.) , konstituční vlastnosti, volní vlastnosti.
- Rysy osobnosti – dílčí charakteristiky, vázané spíše na specifické situace. Projevují se v chování a jednání člověka, odlišují ho od ostatních. Jsou to např. dominance-submisivita, svědomitost-nezodpovědnost, extroverze-introverze, apod.
- Stavby osobnosti – rozpoložení, jimiž převážně citově a postojově reagujeme na různé situace. Mají průvodní fyziologické znaky a často ovlivňují naši výkonnost. Mohou nabývat extrémně výrazných podob (např. zoufalství, panický strach), ale také charakterizovat průběh všedního dne (pohodové rozpoložení, příjemné napětí).
- Zkušenostní obsahy – zahrnují vědomosti, ale také celou řadu zdatností něco dobře a spolehlivě vykonávat, nejrůznější kompetence či vybavenost pro expertní jednání apod.

- Procesy a činnosti – děje, které v nás probíhají a skrze které se přizpůsobujeme okolí nebo okolí přizpůsobujeme sobě, skrze které poznáváme okolí a tvořivě do něj zasahujeme.“¹

Sebepoznání

Každý člověk má určité zájmy, osobní vlastnosti a schopnosti. Každé povolání klade určité požadavky. Pokud chceme najít povolání, které nás bude bavit, musíme správně poznat sami sebe.

„Znát sebe samého není zdaleka tak snadné, jak by se mohlo zdát. Někdo má o sobě příliš vysoké mínění, další zase trpí komplexy nebo přehnanou skromností, u jiného se směřuje skutečnost s přáním. Znát pravdu o sobě by měl každý, kdo chce, aby to byl on, kdo bude rozhodovat o svém životě.“²

Sebepoznání umožňuje jedinci poznat osobní potenciál a porovnat vlastní pracovní dispozice s nároky na výkon zvoleného povolání. Toto srovnání umožňuje zvolit odpovídající rozhodnutí o profesní orientaci a o volbě dalšího vzdělávání.

Sebehodnocení, které bychom měli provést před rozhodnutím o naší profesní cestě tvoří schopnosti, zájmy, osobní vlastnosti a tělesná a zdravotní charakteristika. Toto sebehodnocení není vůbec jednoduché a není důležité jen pro správnou volbu povolání, ale i pro celkový rozvoj osobnosti člověka.

Schopnosti

Schopnostmi označujeme ty vlastnosti osobnosti, které nám umožňují naučit se a úspěšně vykonávat určité činnosti. Jsou důležité pro kvalitní rozvoj a správné využití určité činnosti. Biologickým, vrozeným předpokladem pro utváření schopností jsou vlohy - dispozice, ty je třeba během života rozvíjet. Pokud se nerozvíjí, nemusí se vůbec projevit, záleží na druhu i množství podnětu, s kterými se setkáváme, zvláště v dětství a v dospívání. Schopnost se rozvíjí záměrným i bezděčným působením prostředí a teprve pokud jsou vytvořeny příznivé podmínky, mění se vlohy ve schopnosti. V případě, že se jsou schopnosti v dané oblasti činnosti dobře rozvinuty a jedinec dosahuje nadprůměrných výsledků, hovoříme o nadání. Talent znamená zcela výjimečně rozvinutou schopnost.³

¹ HELUS, Zdeněk. Psychologie pro střední školy. Praha: Fortuna, 1999, s. 31

² STRÁDAL, Jiří. Jak volit povolání? 2. nezm. vyd. Praha: Informatorium, 1995, s. 7

³ HELUS, Zdeněk. Psychologie pro střední školy. Praha: Fortuna, 1999, s. 36

Naše schopnosti jsou směsí přirozených schopností, znalostí a zkušeností. Je tedy důležité zaměřit se na správnou specializaci, takovou, kterou zvládneme s nejmenšími problémy. Neměli bychom se nechat ovlivnit jinými úvahami o vhodnosti studijního oboru, které nám vnucují jiní lidé. Většina z nás je schopna v tom či onom rozsahu absolvovat téměř každý učební obor, hlavním problémem by ale jistě bylo vypořádání se s novými problémy v určité oblasti. Pravděpodobně však dosáhneme vyšší produktivity a především osobní spokojenosti tím, že budeme v plné míře využívat své nejrozvinutější schopnosti, narozdíl od těch, které nepatří k našim nejsilnějším stránkám. V kontextu profesní kariéry to znamená, že pravděpodobně půjdeme rychleji a dojdeme dále, než kdybychom museli stále bojovat o to, abychom udrželi krok.¹

Vzhledem k uvedeným skutečnostem by tedy pro nás měli být naše schopnosti ukazatelem směru, kterým bychom se měli vydat, protože bude jen na nás, jak se dokážeme v budoucím povolání vyrovnat s jeho úskalími a problémy, které budeme muset v rámci tohoto povolání řešit. Měli bychom tedy zodpovědně uvážit, co nám jde lépe a co hůře a podle toho se rozhodovat, čemu bychom se mohli věnovat, protože zvolíme-li si profesi, která se nám sice bude zdát zajímavá či atraktivní, ale nebudeme mít schopnosti na to, abychom ji vykonávali, příliš se v ní zřejmě neuplatníme a brzy nás přestane bavit. Naopak pokud máme na nějakou činnost nadání či talent, měli bychom toho využít a pokud možno se věnovat činnosti, kde tyto výjimečné schopnosti budeme moci uplatnit, protože většinu lidí baví to, v čem vyniká, a to, aby nás naše práce bavila a chodili jsme do ní rádi, je pro život velice důležité.

3.2.2 Zaměření osobnosti

Podle Heluse tímto termínem označujeme „soubor vlastností, kterým je společná orientace na určité cíle, usilování o určité hodnoty. Součástí zaměření je aktivizace schopností. Jedinci, u kterých není zaměření rozvinuta, zpravidla málokdy o něco dlouhodobě usilují, málokdy mobilizují své předpoklady a síly k aktivitám, jimiž mohou nejen něčeho dosáhnout, ale také rozvinout různé stránky své osobnosti. Jsou tedy odkázáni na vnější podněcování odměnami, tresty a nejrůznějšími lákadly. Takové pouze vnější podněcování není dostatečnou hybnou silou rozvoje osobnosti.“

¹ BARETT, Jim, WILLIAMS, Geoff. Otestujte si své schopnosti. Praha: Grada Publishing, 1995, s. 17-19

Základním vnitřním činitelem zaměřenosti jsou potřeby, ty se propojují s vnějšími popudy a tyto vztahy mezi vnitřními potřebami a vnějšími popudy se označují termínem motivace.¹

Každý by si měl včas uvědomit, kolik úsilí je schopen a ochoten věnovat tomu, aby dosáhl toho, co chce. Pokud si jsme schopni včas uvědomit, čeho chceme ve své profesi jednou dosáhnout a co jsme proto schopni udělat, bude naše rozhodování o profesi jistě o mnoho jednodušší. S naším chováním, které ovlivňuje snaha dosáhnout určitých cílů je úzce spojená motivace.

Motivace

Velmi významnou složkou v takovém rozhodování je motivace, která je důležitým činitelem úspěchu či neúspěchu v učení i v pracovních činnostech. Motivace usměrňuje naše chování a jednání pro dosažení určitého cíle. Vyjadřuje souhrn všech skutečností – radost, zvědavost, pocity, očekávání, které podporují nebo tlumí jedince, aby něco konal nebo nekonal.

„Motivace je proces energetizace, řízení a udržování chování (jednání). Funkcí motivace je subjektivně účelné zaměření chování jedince, které je spojeno s jeho energetizací (intenzitou) a udržováním, dokud nebude dosaženo původního nebo náhradního cíle.“²

„V psychologii se potřeby, pudy, zájmy, sklony, postoje, vztahy a tendence všeho druhu nazývají motivy neboli pohnutky. Jsou příčinami našeho jednání a chování, každá lidská činnost je nějak motivována, ať už za ní stojí potřeba nebo zájem.“³

Svým způsobem je motivace ještě důležitější než schopnosti nebo osobnost. Většinou schopných lidí o něco jde. Sílu motivačního faktoru můžeme dobře pozorovat na rozdílu mezi úspěchem v reálném životě a studijními výsledky. Kolik známe případů, že jeden z nejhorších žáků, se stal po vyučení úspěšným obchodníkem či podnikatelem? A přitom řada intelektuálně schopných lidí ze sebe nedokáže vydat téměř nic, aby dosáhli většího úspěchu, schází jim energie, podnikavost nebo cíl – schází jim motivace.

„Motivovat nás může leccos: strach, láska, závist, soucit. Motivace vzniká z obav spojených s hlubokými a základními potřebami přežití. Jakmile však dojde k uspokojení

¹ HELUS, Zdeněk. Psychologie pro střední školy. Praha: Fortuna, 1999, s.44

² NAKONEČNÝ, Milan. Úvod do psychologie. Praha: Academia, 2003, s. 195

³ KOHOUTEK, Rudolf. Sociální psychologie II. Institut mezioborových studií Brno, 2007, s. 54

základních potřeb, začínají nás motivovat činnosti, které nás těší samy o sobě, aniž by jich bylo potřeba pro zachování podstaty naší existence.“¹

Většině lidí připadá zaměstnání jako cosi nacházejícího se mezi přežitím a potěšením. V dnešní době už nikdo z nás nemusí pracovat proto, aby přežil, nikdo dnes zřejmě nezemře hlady, ale klademe-li si nároky větší než na jídlo a střechu nad hlavou, nemůžeme důležitost práce přehlížet. Práce je spojena s celou řadou různých forem odměn, z nichž některé jsou nehmotného charakteru – spokojenost, uspokojení, úcta, význam, sympatie. Naštěstí nejsme všichni motivováni stejnými faktory a máme k dispozici velké množství rozličných příležitostí.

Motivace je u každého člověka zřejmě jinak silná a každého motivuje něco jiného, hraje však jistě velmi důležitou roli při rozhodování o budoucím povolání. Někdo je motivován úspěchem nebo postavením, kterého může v zaměstnání dosáhnout, někdo je motivován finančním ohodnocením a tak bychom mohli pokračovat dále. Při rozhodování o povolání je motivace jedním z velice důležitých aspektů, který ovlivňuje jak úroveň zvoleného vzdělávání, tak jeho zaměření.

Aspirace

Výraznou motivační oblast tvoří představy a sny o budoucím uplatnění, silným aktivačně motivačním činitelem je aspirace, motivující volní úsilí k dosažení blízkých i vzdálenějších cílů na podkladě sebehodnocení a minulých zkušeností. Aspirační úroveň vyjadřuje vztah očekávaného a požadovaného uplatnění jedince k jeho reálným předpokladům a možnostem, znamená tedy poměr mezi tím, co by člověk chtěl a tím, čeho skutečně dosahuje nebo je schopen dosáhnout. Důležitou skupinou jsou aspirace profesní, které vycházejí z touhy po společenském uplatnění a společenském vzestupu.²

Aspirace jsou tedy nároky na dosažení určitých cílů, které jsou samozřejmě, stejně jako u motivace, u každého jedince jiné, a které ovlivňují především uplatnění člověka v jeho profesním životě. Každý z nás má na sebe a svoji profesní kariéru jiné nároky a to nás ovlivňuje při volbě povolání, při studiu i při výkonu našeho povolání.

¹ BARETT, Jim, WILLIAMS, Geoff. Otestujte si své schopnosti. Praha: Grada Publishing, 1995, s. 119

² HLAĐO, Petr. Svět práce a volba povolání. Masarykova univerzita Brno, 2008, s. 38

Zájmy

„Významným činitelem zaměřenosti osobnosti jsou zájmy. Jsou jednou z nejvýznamnějších charakteristik motivace k práci. Slovem zájem označujeme uvědomělé, dlouhodobé a soustavné zaměření aktivity jedince na vybranou oblast poznávání a činorodé seberealizace. Zájmy sjednocují řadu oblastí osobnosti a dávají jim aktivní nasměrování.“¹

Zájem můžeme definovat jako zálibu ve vykonávání nějaké činnosti, snahu tuto činnost co nejvíc poznávat. Pokud tedy projevíme snahu o poznávání dané činnosti, je pravděpodobné, že stane-li se tato činnost naší profesí, bude nás naše práce bavit a budeme s ní spokojeni. Svým zájmům bychom tedy v případě volby povolání měli věnovat značnou pozornost.

„V zájmech se uplatňuje mnoho vlivů: osobní zkušenost, pohlaví (jsou typicky ženské a typicky mužské zájmy), sociální příslušnost, věk. Zájmy jako motivační činitelé silně ovlivňují vývoj člověka, jeho pracovní zaměřenost a volbu povolání. Důležité jsou vzory rodičů v období dětství.“²

Zájmy nám toho o druhém člověku často poví daleko víc než jakékoli hlubokomyslné psychologické analýzy. Hodně nám toho řeknou nejen o tom, s jakým zaujetím se někdo něčemu věnuje, ale i jak jsou jeho zájmy široké a vyhraněné. „Jsou charakterizovány jak kladným citovým hodnocením určité skutečnosti, tak snahou ji poznat a konat činnosti s ní spojené.“³

Většina zájmů, kterým se věnujeme, v nás vyvolává spoustu příjemných pocitů, jako je radost, uspokojení a dobrý pocit z činnosti, která má pro nás jasný, konkrétní a především osobní význam. Mají však ještě daleko větší význam, než že nám poskytují osobní uspokojení. Spoustě lidí totiž jejich zájmy pomáhají v učení, stejně jako i posilují jejich osobní vlastnosti, např. vůli, pozornost, schopnost systematické a soustředěné práce a řadu dalších schopností. Dělat něco ze zájmu znamená dělat to s potěšením a z vnitřní potřeby, která nás uspokojuje. Zájmy přinášejí člověku osobní uspokojení, pomáhají mu v učení a posilují osobní vlastnosti .

Klímová považuje zájmy za „emocionální projev poznávacích potřeb člověka, jejichž uspokojování významně přispívá k doplňování a prohlubování jeho vědomostí o objektu, který se stal pro jedince významným, i k celkovému rozvoji jeho osobnosti. Pozitivní emocionální zbarvení, jehož nabývá sám proces poznávání určité objektivní

¹ HELUS, Zdeněk. Psychologie pro střední školy. Praha: Fortuna, 1999, s. 48

² MIKULÁŠTÍK, Milan. Manažerská psychologie. Praha: Grada Publishing a.s., 2007, s. 117

³ KOHOUTEK, Rudolf. Sociální psychologie II. Institut mezioborových studií Brno 2007, s. 56

skutečnosti, podněcuje člověka k činnosti, k hledání cest a způsobů, jak uspokojovat vzniklou potřebu a s ní spojenou touhu po poznávání a chápání příslušných, pro jedince významných objektů“.¹

„I když je význam zájmů často podceňovaný, jsou jednou ze tří základních podmínek úspěšné volby povolání. Do první skupiny patří především naše vědomosti, dovednosti a schopnosti. Ale ať jsou vysoké nebo nízké, nikdy u nich nevíme, na čem jsme, nevíme-li, kde bychom je mohli nejlépe uplatnit. V tom nám pomohou jedině naše zájmy jako druhá skupina, tedy to, co nás přitahuje a co nás baví dělat. Do třetí skupiny pak určitě patří i to, čemu většina lidí říká náhoda nebo štěstí, zatímco matematici tomu říkají pravděpodobnost, kterou se snaží dokonce i vypočítat. Na zájmech je krásné především to, že mají prokazatelně nejvyšší vliv na naši spokojenost ve škole a v povolání. Nerespektujeme-li svoje zájmy, ale přání ostatních, byť i velmi blízkých lidí, jsme na nejlepší cestě, jak být sami sobě tím největším nepřitelem. Někdy je prostě dobré poslechnout spíše intuici a hlas našich zájmů než své rodiče, kteří to s námi myslí dobře, ale občas jim jejich odhad nevyjde...“²

Volba povolání není jednorázové rozhodnutí, většinou žák k volbě povolání pozvolna spěje. Někdy se tak děje přes oblast jeho zájmů, které jsou zprvu velmi rozmanité, ale postupem času se jeden nebo dva stávají dominantními. Žák realizuje své zájmy ve škole, školních kroužcích i mimo školu v organizacích, které mu to umožňují.

Svým zájmům bychom tedy v případě volby povolání měli věnovat značnou pozornost. Pokud si uvědomíme, že naše zájmy jsou to nejdůležitější podle čeho bychom se měli při výběru povolání řídit, máme velkou naději, že budeme ve svém profesním životě spokojeni, což se samozřejmě odrazí i do celého našeho života.

Volbu povolání neovlivňuje pouze osobnost dospívajícího a její zaměření, ale také okolí, ve kterém žijí.

3.2.3 Prostředí

Prostředím můžeme označit jevy nebo předměty kolem nás, které existují nezávisle na našem vědomí. Prostředí člověka zahrnuje vedle hmotných předmětů nezbytné vztahy, tedy vedle materiálního systému duchovní systém, tj. prvky jako věda, umění, morálka apod. Obsahuje tedy podněty nezbytné pro rozvoj osobnosti.³

¹ KLÍMOVÁ, Marta. Aktuální otázky profesionálního vývoje a profesionální orientace žáků gymnázií. Univerzita Karlova, Praha 1987, s. 61

² MEZERA, Antonín. Pro jaké povolání se hodím? Praha: Computer Press, 2002, s. 5-6

³ KRAUS, Blahoslav, POLÁČKOVÁ Věra et al. Člověk, prostředí, výchova. Brno: Paido, 2001, s. 99

Prostředí, ve kterém od narození vyrůstáme, na nás působí určitě více, než si uvědomujeme. Přestože na každého působí dané prostředí jinak, je tímto společensky determinován a ovlivněn, aniž by o tom věděl.

Člověk je nejen tvorem přírodním, biologickým, ale především tvorem společenským. Každý z nás je ve svém vývoji determinován biologicky a sociálně. Sociálně, ekonomicky a kulturně je člověk determinován řadou společenských skupin (rodinou, školou, vrstevníky), mezi nimiž velkou roli hraje rodina, jejímiž hlavními funkcemi je reprodukce trvání lidského biologického druhu a pedocentricky orientovaná výchova potomstva.¹

Pokud se zamyslíme nad tím, že jsme již v dětství měli svoje sny a plány o tom, co budeme v životě dělat nebo čím se chceme stát, musíme si uvědomit, že prostředí, ve kterém jsme trávili svoje dětství a ve kterém jsme vyrůstali nás v tom určitě nějak ovlivnilo. Každý z nás si jistě vzpomene na to, které povolání se mu líbilo nebo jaké měl vzory, kterým se chtěl v životě vyrovnat. Postupem času se zráním a dospíváním osobnosti každého člověka tyto vzory měnily, určitě na tom ale nese velký podíl prostředí, které nás v tomto ovlivňovalo, a to zejména prostředí rodinné.

Rodiče

Rodinné prostředí je prvním prostředím člověka, se kterým se setkává a které je pro něj základním životním prostředím. Rodinný život odráží problémy dané doby, kultury, třídy, rasy a je sociologickým modelem vztahů mezi manželi, rodiči, dětmi, sourozenci. Rodina má být místem tzv. primární socializace. Kladou se zde základy hodnotových systémů, postojů, mínění, přístupu ke světu a ostatním lidem.

Z hlediska sociálně psychologického a sociologického je rodina tzv. „malou a neformální skupinou, která je nejdůležitějším mediátorem kulturního vlivu. Je zpravidla první referenční skupinou, k níž má jedinec kladný vztah.“²

Rodina zajišťuje velké množství různých činností, stará se o hmotné zabezpečení svých členů, pečuje o jejich zdraví a výživu, vytváří výchovné prostředí dětem a předává jim kulturní dědictví, ovlivňuje je, usměrňuje, chrání a vštěpuje jim morální postoje a hodnoty. Rodiče jako každodenní vzory předávají dětem kulturní vzorce, postoje k práci a k jednotlivým povoláním, sdělují jim svá očekávání a představy o jejich profesní budoucnosti. Děti se učí z postojů rodičů, jejich chování při práci a tím, jakým způsobem

¹ KOHOUTEK, Rudolf. Sociální psychologie II. Institut mezioborových studií Brno 2007, s. 152

² KOHOUTEK, Rudolf. Sociální psychologie II. Institut mezioborových studií Brno 2007, s. 153

o práci mluví. Jsou ovlivněny i ekonomickým postavením rodiny, kulturním kapitálem a v neposlední řadě povoláním a dosaženou úrovní vzdělání rodičů.

Dnes už asi neplatí, že otec je pro syna učitelem řemesla nebo hospodářem, který předává synovi po generace děděnou dílnu či usedlost, ale každé dítě v rodině socializací v rodině přejímá jisté postoje k práci dlouhodobým denním stykem i neuvědomělým pozorováním rodičů v zahlédnutých okamžicích jejich profesionálních rolí.

Ústřední úlohou socializačního procesu v rodině zůstává příprava dětí a mladistvých na vstup do praktického života. Dítě od narození a po celou dobu života v rodině přijímá velmi široké spektrum nejrůznějších informací a aktivně je zpracovává v souladu se svými přirozenými vlohami, biologickými a psychickými potřebami, se svými zkušenostmi, ale i s hodnotovými orientacemi a vzory, jimiž jsou pro dítě především rodiče a starší sourozenci. Dítě v socializačním procesu tedy nezůstává pasivním článkem, uplatňuje také svou vůli, své zájmy, přání, orientace.¹

Z toho tedy vyplývá, že tím, kdo podstatně ovlivňuje žáky při rozhodování o volbě povolání jsou jednoznačně rodiče. Rodina klade základy formování osobnosti a svým dlouhodobým působením má samozřejmě rozhodující vliv. Důležitá je samozřejmě hodnotová orientace rodičů, protože to, co rodiče považují za nejpodstatnější jejich děti ovlivňuje, i když to nemusí být vždy pravidlem. Záleží na tom, zda preferují snahu o dosažení co nejvyššího vzdělání nebo tendenci vydělat si co nejvíce peněz, zda radí svým dětem, aby si zvolili takové povolání, které je fyzicky nenáročné nebo takové ve kterém si vybudují výhodné společenské postavení a podobně.

Vliv rodiny na rozhodování žáků je tedy evidentní, na děti působí rodinné prostředí, přístup rodičů, způsob komunikace v rodině, úroveň rodinných interakcí atd. Toto působení je z velké části nepřímé a neuvědomované, rodiče na děti působí v každé chvíli aniž by si to někdo z nich uvědomoval.

Hovoříme-li o přímém vlivu rodiny na volbu povolání, je třeba upozornit na nepříznivou skutečnost, že dospívající v mnoha případech podléhají sugestivním přáním svých rodičů, která nemusí vždy vycházet z předpokladů zvolené povolání vykonávat (např. z nadání, schopností, zájmů, zdravotního stavu apod.). Rodiče často vycházejí z vlastní ctižádosti, předsudků, předpokladů, životních zkušeností apod. Přestože jsou nejvýznamnějším faktorem především při prvotní volbě povolání, nejsou vždy schopni

¹ KRAUS, Blahoslav, POLÁČKOVÁ Věra et al. Člověk, prostředí, výchova. Brno: Paido, 2001, s. 80

adekvátně poradit. Přes svůj vliv často postupují bez hlubšího zkoumání předpokladů svých dětí a bez podrobnějších vědomostí o zvoleném oboru.

Rodiče by měli znát své děti natolik, aby jim mohli dobře poradit, což samozřejmě chtějí, ale někdy je dost těžké, aby se shodli se svými dětmi, zejména mají-li odlišný názor na budoucí dráhu jejich vzdělávání. Často také podléhají nekritickým představám o schopnostech svých dětí, chtějí pro ně pochopitelně relativně nejvýhodnější a nejlepší existenční podmínky. V dobré víře tak mnohdy kvůli své malé orientovanosti v potřebách trhu práce nechtě odsuzují svého potomka do role nezaměstnaného. Kromě přání rodičů hraje při volbě povolání roli i kulturní atmosféra rodiny, socioekonomický status rodiny, kulturní kapitál, prostředí rodiny, vykonávané povolání rodičů, příklad a vzdělání rodičů, sourozenců, příbuzných atd.

Názory rodičů dítě při výběru povolání výrazně ovlivní a některé děti je považují za autoritu při volbě svého budoucího povolání. Rodiče však mají často o svých dětech vyšší mínění, než je skutečnost, chybí jim kritičnost a informace o trhu práce.

Někteří pubescenti ale vnímají rodiče jako cizího, zákeřného protivníka, který jim nevěří a s nímž se prostě nemohou domluvit. Záludnost budoucnosti plné nejistot na straně jedné a vlastní představy o životě na straně druhé – tomu všemu jsou mladí lidé vystaveni a někdy si nepřejí nic jiného, než se problému zbavit tím nejrychlejším rozhodnutím. Tady by měli spolupracovat se školou, jednotlivými učiteli a především výchovným poradcem nebo psychologem. Vzájemný dialog, který směřuje ke sblížení názorů a k realizaci společného postupu může přinést velmi efektivní výsledky.

Pubescent odmítá formální rodičovskou autoritu, je k rodičům kritický, nechce být jako oni a snaží se od nich nějak odlišit. Oproti tomu adolescent je sice kritický k hodnotám, názorům, chování a celkovému stylu života rodičů, ale porovnává je s ideálem, který si vytvořil a hledá přijatelnou variantu, vytváří si již přesnější představu vlastní budoucnosti a své identity, kritika rodičů už není negací všeho, co rodina představuje ani naivním odporem běžným v pubescenci, je spíše jen jedním ze způsobů hledání.¹

U pubescentů, rozhodujících se v patnácti letech o tom, co chtějí po zbytek svého života vykonávat v nelehké době jejich fyzického a psychického zrání, je tedy předpoklad, že tím, kdo bude mít velký vliv na jejich rozhodování budou rodiče. Oproti tomu adolescenti, kteří se stávají stále více samostatnými a stávají se zralými, samostatně myslícími a zodpovědně jednacími jedinci, u kterých se završuje rozvoj identity, zaujímají již vlastní

¹ VÁGNEROVÁ, Marie. Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří. Praha: Portál, 2000, s. 279 - 281

postoj k profesní roli a dokáží si již o hodně lépe uvědomit, čemu by se přibližně chtěli ve své profesi věnovat.

Je zřejmé, že volba povolání zásadním způsobem ovlivňuje celý lidský život a u většiny lidí i kvalitu jejich práce. Z toho jasně vyplývá, že podporou volby povolání by se měl systematicky zabývat i stát a že k provedení vlastní volby povolání by měl být každý člověk patřičně kompetentní. Proto potřebuje maximum informací, poradenský servis, ale především takový výchovně-vzdělávací základ, který mu umožní adekvátní orientaci v oblastech trhu práce, dalšího vzdělávání a vlastních možnostech. Tuto podporu by tedy měla žákům poskytnout kromě rodiny i škola, obec, stát. Tato podpora je poskytována ve formě poradenství.

3.2.4 Poradenství

Představy studentů o volbě povolání jsou často nereálné a jejich rodiče na tom někdy nejsou lépe. Vzhledem ke stále se měnícím požadavkům trhu práce a rostoucím nárokům na pracovníky je velice důležité poradenství.

Historie

Profesní poradenství je jedním z aplikovaných oborů psychologie. Ve svém vývoji prošel tento obor četnými změnami v souvislosti s vývojem společnosti. Problém volby povolání se začal objevovat v polovině 19. století v souvislosti s rozvojem průmyslu, s větší diferenciací pracovních míst a s nadbytkem pracovních sil. Ještě před 2. světovou válkou se řada profesí provozovala vedle domácnosti (např. řemeslnické dílny, obchůdky, ordinace, apod.). Děti se tak seznamovaly přirozeným způsobem s prací dospělých, poznávaly, jak se co dělá a vybíraly si, co je jako celoživotní profese přitahuje a co by je naopak nebavilo. V průběhu jedné generace se tato situace změnila a rodiče začaly odcházet ráno do zaměstnání a děti do školek a škol a neměli možnost prakticky poznat, co rodiče dělají a kde pracují. Spolu s touto situací začaly vznikat spontánně první instituce pro volbu povolání.

Za nejstarší teoretický přístup je považován tzv. Parsonsův model. Frank Parsons, působící na počátku minulého století v Bostonu jako sociolog, si uvědomoval, že tehdejší zprostředkovatelny práce přes znalost situace na trhu práce neznají potřeby žáků, rozhodujících se o svojí profesní dráze, oproti tomu učitelé, rozumějící žákům neznají situaci na trhu práce. Podle Parsonse tedy bylo nutné vytvořit instituci zaměřenou na oba aspekty.

V roce 1908 tak vznikla první institucionalizovaná poradna pro volbu povolání, s poradci se znalostí psychologie i různých pracovních profesí. V knize „Choosing a Vocation“, vyložil svůj třífázový model profesního poradenství:

Poradce má pomoci klientovi:

- a) aby porozuměl sám sobě, aby dokázal posoudit své výkonové předpoklady a své zájmy
- b) aby poznal svět práce
- c) aby dokázal skloubit obraz sebe sama s požadavky profesí a uvedl správnou volbu.

Parsonsov model byl čtyřicet let pokládán za dostačující pro vedení při volbě povolání. Postupně však svůj význam ztrácel, nejznámější kritiku vnesla na počátku padesátých let skupina amerických odborníků vedená Ginzbergem. Tato skupina provedla výzkum, jehož výsledkem byla tři hlavní zjištění: volba profese je proces, který probíhá zhruba od 11 do 17 let, volba profese je kompromis, volba profese je nevratný akt. Proti tomuto výzkumu byla vznesena řada výhrad. Přesto byla otevřena cesta k novému nahlížení na tento problém, byl dán podnět ke vzniku vývojových teorií. Nejvlivnější osobností tohoto teoretického přístupu byl Donald Super, opírající své úvahy o několik psychologických disciplin. Super začal jako první mluvit o volbě profese jako o vývojovém úkolu, soustředil se na zralost pro tento úkon.

Po explozi vývojové koncepce v profesním poradenství se teoretické uvažování vrátilo k problematice schody mezi charakteristikou povolání a charakteristikou jedince. Vůdčí osobností této koncepce byl John Holland. Podle jeho teorie lze rozdělit jedince do šesti různých osobnostních typů, do typů je možno rozdělit také pracovní prostředí. Holland se spolupracovníky vytvořil mnoho praktických pomůcek napomáhajících tomu, kdo se rozhoduje, k uvědomění jeho vlastností a poznání pracovního prostředí. Nejznámější je dotazník profesních přání a dotazník osobního zaměření. Podle dostupných informací ovládá Hollandova teorie praxi profesního poradenství v mnoha zemích.¹

Tradice institucionalizovaného poradenství v Československu patří mezi jedny z nejstarších v Evropě. V roce 1940 byl založen v Praze Ústav lidské práce, který se vedle poradenství pro volbu povolání zabýval studiem učňovského výcviku, psychologií i fyziologií práce. Ve dvacátých a třicátých letech byla skupina pracovníků těchto institucí velmi aktivní. V roce 1925 vyšla publikace Správná volba povolání pod redakcí Juliany

¹ HOŘÁNKOVÁ V. et al. Metodická příručka poradce pro volbu povolání. Praha: Sociologické nakladatelství 1995, s. 8-10

Lancové, jazyk této publikace je dnes sice již zastaralý, nicméně obsah dosud moderní. Doporučuje se zde komplexní pohled na klieta a razí se nedirektivní přístup.

Původní, tzv. vědecké pojetí spočívalo především v diagnostice schopností a osobních předpokladů žáka pro jeho další studium, případně perspektivní profesi a vrcholilo ve stanovení jeho osobnostního profilu. Tento osobnostní profil potom umožňoval odborníkovi doporučit žákovi (případně jeho rodičům) to „objektivně“ nejlepší řešení pro volbu perspektivní profesní dráhy. Tuto činnost pro klienty – zpravidla žáky, kteří měli problémy s řešením své perspektivy, vykonávaly původně pouze pedagogicko-psychologické poradny. Dodnes poskytují odborné rady nejen žákům, jejich zákonným zástupcům, ale i výchovným poradcům na školách. Podílejí se také na dalším vzdělání výchovných poradců. Podle potřeby vypracovávají na základě pedagogického a psychologického vyšetření také odborné posudky, věnují se mimo jiné i talentovaným žákům a žákům se změněnou pracovní schopností.¹

Činnost v této významné oblasti výchovného působení se v posledních letech přesouvá částečně přímo do škol, do rukou školního psychologa nebo výchovného poradce, který má širší možnosti pro svoji činnost v této oblasti.

Současný stav

Otázkám profesní orientace a kariérového poradenství se u nás věnují současně dva působící resorty – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy a Ministerstvo práce a sociálních věcí. Oba mají za svůj cíl pomáhat při rozhodování o výběru optimální vzdělávací cesty, kariéry a s tím souvisejících situací. V působnosti resortu školství jsou to pedagogicko-psychologické poradny, speciálně pedagogická centra a jednotliví pracovníci působící přímo na školách. V resortu práce a sociálních věcí poskytují žákům a jejich rodičům informační a poradenské služby Informační a poradenská centra při úřadech práce.

V současné době poradenství klade hlavní důraz na snahu napomoci tomu, aby jedinec učinil vlastní rozhodnutí na základě skutečného pochopení svých schopností, dovedností, zájmů a možností, které se nabízejí. Od jedince se očekává, že v průběhu života bude častěji měnit svou pracovní orientaci. Proto mu musí poradenství více než dříve pomáhat pro aktivní a věcné rozhodování v budoucnu.

¹ MERTIN, V., STRÁDAL, J. a kol. Poradce k volbě povolání pro výchovné poradce a učitele na ZŠ. Praha: Nakladatelství Dr. Josef Raabe, s.r.o., 2002

Poradenské služby k volbě povolání poskytují pomoc při výběru odborného vzdělávání a přípravy na povolání, rekvalifikace nebo doplnění kvalifikace. Činnost instituce výchovného poradenství byla postupně upravována zvláštními předpisy, 25 let byla upravena vyhláškou Ministerstva školství 130/1980 Sb., o výchovném poradenství, která byla za celou dobu platnosti novelizována pouze jednou. V roce 2005 byla nahrazena vyhláškou č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních. Ve smyslu této vyhlášky vyvíjejí školská poradenská zařízení a školy činnost informační, diagnostickou, poradenskou, metodickou a intervenční.

K plnění svých úkolů používají pedagogické a psychologické metody a postupy.

Pedagogicko – psychologické poradny

Činnost pedagogicko psychologických poraden spočívá v individuální a skupinové pomoci při řešení problémů spojených s vývojem osobnosti dítěte, informační a metodické činnosti sloužící potřebám výchovného poradenství a školící a vzdělávací činnosti. V rámci individuální a skupinové pomoci při řešení problémů spojených s vývojem osobnosti je jednou z činností pedagogicko psychologické poradny také volba studijního a profesního uplatnění po absolvování základní nebo střední školy – posouzení intelektových a osobnostních předpokladů pro studium, poradenská pomoc při výběru vhodného studijního nebo učebního oboru nebo zaměstnání a informace o školách.

Škola

Škola zaujímá v přípravě žáků na volbu povolání klíčovou roli, protože pomáhá dětem s utvářením reálného profesního cíle a perspektivy a vybavuje je kompetencemi potřebnými pro sebepoznávání. Škola by měla u všech žáků rozvíjet potřebné vědomosti, dovednosti, návyky a postoje, pomáhat jim poznávat a rozvíjet vlastní schopnosti v souladu s reálnými možnostmi a uplatňovat je spolu s osvojenými vědomostmi a dovednostmi při rozhodování o vlastní životní a profesní orientaci.¹

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání obsahuje mimo jiné i vzdělávací oblast s názvem „Člověk a svět práce“, která zahrnuje i problematiku profesní orientace. Tento tematický okruh je povinný pro všechny žáky a vzhledem k zaměření na výběr povolání ho školy zařazují do nejvyšších ročníků druhého stupně. Na základě toho byl v České republice vypracován návrh učebních osnov pro samostatný předmět s názvem

¹ HLAĐO, Petr. Svět práce a volba povolání. Masarykova univerzita Brno: 2008, s. 9

„Volba povolání“, který je v praxi zatím experimentálně ověřován a má pro žáky velmi jasně specifikované cíle. Měl by děti seznamovat s paletou možností obecně i pro ně konkrétně, informovat je o tom, co jednotlivá povolání obnášejí v oblasti školní přípravy, dalšího studia, praxe apod. V rámci předmětu by tedy měla probíhat dlouhodobá volba školy, ideálně za účasti rodičů na rozhodovacím procesu.¹

K představám rodičů i žáků o budoucím vzdělávání mohou značně přispět dny otevřených dveří vybraných škol, které společně mohou navštívit a kde získají další potřebné informace. V případě podobného dlouhodobého zvažování, informování žáka a vyhledávání optimálního uplatnění, je pravděpodobnost chybné volby mnohem menší. Kromě toho se otevírá i prostor pro přípravu k přijímacím zkouškám.

Učitelé mohou také významně pomoci při volbě povolání. Kdo sleduje po několik let vývoj mladého člověka ve škole, může mít pro posouzení jeho psychické kapacity, včetně sociálních vloh a schopností, větší předpoklady než mnozí rodiče. Jenže i učitelé jsou podobně handicapováni jako rodiče. I když mívají obvykle větší přehled, ani oni neznají všechny možnosti povolání, aby mohli vždy poskytnout správnou radu.

Třídní učitel koordinuje poznatky ostatních učitelů, dovede velmi dobře srovnávat a diagnostikovat výkony žáků, je odpovědný za jejich celkový rozvoj. Zná sociální prostředí, osobnostní vlastnosti, chování, zájmy, schopnosti, předpoklady svých žáků. Může žáky kvalifikovaně hodnotit a ve spolupráci s nimi a jejich rodiči se spolupodílet na poradenské činnosti.

Úloha učitelů všech vyučovacích předmětů je v procesu profesní orientace nezastupitelná. Vyučovací předměty základních škol poskytují dostatek prostoru pro kvalitní působení ze strany učitelů. Ne vždy však učitelé působí účinně v oblasti volby povolání. Měli by zařazovat potřebnou problematiku do vlastní výuky, ovšem ne každý z nich umí poskytovat kvalifikované informace o náplni a perspektivách jednotlivých profesí, komunikovat s rodiči o problémech spojených s přípravou na volbu dalšího studia či povolání jejich dětí, komunikovat s výchovným poradcem a školním psychologem. V praxi učitelům chybí nejen potřebné informace o profesích, ale také někdy možná dostatek jejich vlastní motivace k systematické práci v této náročné oblasti výchovného působení a samozřejmě také čas.

¹ www.rvp.cz/soubor/rvpzv.pdf

Výchovný poradce

Funkce výchovného poradce je zřizována na základních školách, na školách pro mládež vyžadujících zvláštní péči a na středních školách.

Výchovný poradce se věnuje informační činnosti týkající se volby dalšího studia, poskytuje informace o jednotlivých typech škol, požadavcích a předpokladech přijetí. Vykonává administrativní práce s tím spojené, sběr přihlášek ke studiu, předběžné průzkumy zájmu o jednotlivé učební a studijní obory, exkurze, odborné přednášky. Úzce spolupracuje s ostatními učiteli při dlouhodobé profesní orientaci žáků a dlouhodobém systematickém sledování a hodnocení jejich vývoje.

Výchovný poradce je vyškoleným odborníkem, který se na základních i středních školách zpravidla zaměřuje na řešení pedagogicko – psychologických problémů žáků, řešení problémů ve vztahu mezi žáky, jejich rodiči a školou, na poradenství pro volbu dalšího vzdělání či povolání. Spolupracuje s pedagogicko-psychologickými poradnami, poradenskými centry pro volbu povolání, speciálně pedagogickými centry a středisky výchovné péče.

Poradce by neměl přímo nabízet určitý obor vzdělání, ale především poskytovat informace vedoucí k volbě vzdělávací dráhy a následně povolání. Z části se může spolehnout na to, že rodiče, zejména v menších městech, mají přehled o situaci v pracovních příležitostech, o prosperitě či perspektivě firem a měl by se tedy věnovat spíše zhodnocení studijních možností žáka a jeho schopností – co může zvládnout, co mu bude činit potíže, s čím musí počítat při volbě školy či oboru, s jakými problémy se bude setkávat. Pokud má poradce žákům a jejich rodičům poskytnout komplexní informace v problematice volby, potřebuje delší dobu vstřebávat nejrůznější informace o situaci absolventů na trhu práce. Jisté jsou důležité informace o volných místech v regionu, ale poradce by neměl žákovi jednoduše poradit, aby se šel vyučit nějaké profesi jen proto, že je zde velká potřeba a na úřadě práce jsou volná místa. Měl by vzít v úvahu zájmy a schopnosti žáka, jeho studijní předpoklady, manuální dovednosti i omezení, šance na přijetí na obor, o který se žák zajímá, a to vše mu poskytnout jako soubor informací které mají pomoci k tomuto těžkému rozhodnutí. Výchovný poradce by se neměl nechat nalákat k náboru žáků do profesí, kde zaměstnavatelé nemohou získat pracovníky, dobrou pověst určité profese musí vytvořit zaměstnavatel, ne poradce.

V současné době poradenství klade hlavní důraz na snahu napomoci tomu, aby jedinec učinil vlastní rozhodnutí na základě skutečného pochopení svých schopností, dovedností, zájmů a možností, které se nabízejí.

Problémem však zůstává, že výchovní poradci na školách jsou také současně učiteli, kteří jsou vytíženi vlastní výukou a na podrobnou poradenskou, konzultační a výchovnou práci jim často nezbývá mnoho prostoru.

Vytvoření poradenského systému k volbě povolání, který pružně reaguje na stávající i perspektivní požadavky trhu práce, se stalo v souvislosti s tržní ekonomikou a změnou situace na trhu práce naléhavou společenskou záležitostí. Z tohoto důvodu byly zřízeny poradenské služby pro volbu povolání a profesní přípravu na úřadech práce.

Informační a poradenská střediska (IPS) při úřadech práce

Dalším zdrojem poradenství při volbě povolání jsou tedy úřady práce. Na každém úřadu práce je zřízen poradenský útvar - Informační a poradenské středisko pro volbu a změnu povolání, které poskytuje poradenské služby všem občanům, kteří chtějí získat kvalifikaci, zvýšit si ji, nebo potřebují poradit při změně povolání. Jeho hlavní náplní je pomáhat radami a informacemi klientům při jejich problémech související s volbou vzdělání, s volbou povolání, s hledáním zaměstnání nebo potřebou rekvalifikace. Jeho cílem je především žáky základních a středních škol naučit samostatně využívat maximum informací, které potřebují pro svá rozhodování týkající se volby povolání.

Soustřeďují se na předávání kvalitních informací o možnostech studia a zejména o náplních a perspektivách jednotlivých profesí. Mívají zpravidla informace nejen celostátního charakteru, ale zejména kvalifikované aktuální informace z regionu, které jsou základním předpokladem pro samostatné rozhodování mladých lidí. Poskytují aktuální informace o síti středních a vysokých škol, studijních a učebních oborů v regionu a v celé ČR, o podmínkách a průběhu přijímacího řízení, o nárocích a požadavcích na jednotlivá povolání, o možnostech uplatnění absolventů jednotlivých oborů v praxi a o situaci na trhu práce v regionu a v celé ČR.

Informační a poradenská střediska poskytují služby žákům základních a zvláštních škol, studentům a absolventům, rodičům, školským zařízením a dalším zájemcům. Umožňují prostřednictvím počítačového programu vyhledávání studijního nebo učebního oboru v celé ČR, včetně informací o nástavbovém, vyšším odborném a vysokoškolském studiu. Mají k dispozici také počítačový program pro samoobslužné testování profesních zájmů ve vazbě na povolání a příslušné vzdělání. Dále organizuje besedy pro žáky základních a zvláštních škol k volbě studijního nebo učebního oboru. ¹

¹ <http://portal.mpsv.cz/sz/obcane/poradstrediska>

Pro uchazeče, které spojuje stejná příčina nezaměstnanosti, je určeno skupinové poradenství.

Pro klienty, u nichž je nějaký specifický problém, který jim brání nastoupit do zaměstnání je určeno individuální poradenství.

Mezi poradenské činnosti dále patří i pomoc klientům při jejich osobních i sociálních problémech související s nezaměstnaností nebo jinými těžkostmi při vstupu na trh práce. Součástí poradenství bývá i psychologické vyšetření. Poradci podávají například také informace o záležitostech hmotného zabezpečení, o možnostech zaměstnání v zahraničí nebo naopak o zaměstnávání cizinců v ČR apod. Útvar poradenství bývá také často spojený s útvarem rekvalifikací, protože jedním z případů volby povolání je také změna povolání. Hlavním posláním těchto informačních středisek je poskytování informací a poradenství před prvotní volbou povolání. Proto střediska úzce spolupracují se základními a středními školami a ostatními sociálními partnery. Informační a poradenská střediska vyvíjejí řadu aktivit, které napomáhají tomu, aby bylo poradenství k volbě povolání veřejnou službou, která usnadní přechod ze školy na trh práce a zvýší zaměstnanost budoucích absolventů škol.

Informační prameny

V současné době existuje pro žáky, studenty, pedagogy, výchovné pracovníky, rodiče i další zainteresované subjekty mnoho informačních materiálů. Jsou to buď tištěné produkty, mající podobu odborných publikací, informačních příruček a katalogů o vzdělávacích nabídkách škol, statistiky trhu práce nebo různé počítačové programy, testující zájmy, osobní předpoklady, či filmy o povolání, oborech vzdělání nebo o tom, jak se ucházet o zaměstnání atd.

V neposlední řadě jsou to různé internetové zdroje, které nabízí široké spektrum různých informací, jako je nabídka školního vzdělávání, kurzů, volná pracovní místa, služby úřadů práce, statistiky, testy a informace o volbě povolání a světě práce.

Tyto informační prameny jsou dobrým zdrojem poradenství a využívat by je měli nejen mladí lidé, kteří si nejsou jisti volbou svého profesního zaměření ale také jejich rodiče, školy, výchovní poradci.

3.2.5 Trh práce

Dalším faktorem, a to velice důležitým, který by si měl každý student při výběru své vzdělávací cesty uvědomit, je současná situace trhu práce, především potřeby trhu práce a situaci absolventů na trhu práce. Je důležité sledovat nejen tento trh, ale také informace, které se dalšího uplatnění týkají. Studenti už by si na základní škole měli získat představu o tom, jaké výdělků mohou při výběru své budoucí profese na místním českém trhu práce očekávat a v jakém oboru se mohou lépe uplatnit.

Když „dítě“ ve čtrnácti či patnácti letech uvažuje o budoucím povolání, jen málokdy ho napadne, že se určité profesi bude věnovat dalších deset či dvacet let a že ho to nějak ovlivní nebo poznamená. Především ale nikdo nemůže vědět, jakými cestami se bude vývoj daného povolání a hospodářský vývoj v určitém odvětví, ale i v místě kde zrovna bydlí, ubírat. To je jedna z velkých neznámých, se kterou si lámou hlavu týmy expertů jak na ekonomiku, tak i na rozvoj lidských zdrojů. Nejhůř na tom pochopitelně nejsou ani tak dospělí, kteří jsou při ztrátě zaměstnání schopni si dříve či později najít nové pracovní uplatnění někde jinde nebo se rekvilifikovat v jiném oboru, ale docela určitě nejhůř jsou na tom mladí lidé, kteří netuší, že profese, po které touží, je již několik let na ústupu.

Potřeby trhu práce lze posoudit podle volných míst pro absolventy, na základě údajů úřadů práce o nezaměstnanosti v jednotlivých oborech, ale i např. inzerce nebo poradenských agentur, dále potřeb či požadavků zaměstnavatelů a vývoje struktury pracovních sil.

Mluvíme-li o trhu práce, musíme mít na paměti, že nejde o izolovaný trh, ale o oblast ekonomiky úzce propojenou s ostatními národními i světovými trhy. Jejich vzájemná vazba vede k neustálému ovlivňování, což mění charakter nabídky a poptávky na těchto trzích. Nabídkou je tu tedy pracovní síla určité oborové, profesní, vzdělanostní a věkové struktury, poptávku tvoří zaměstnavatelé, kteří zároveň představují nabídku na trhu zboží a služeb. Ti se musí přizpůsobovat poptávce (spotřebitelům) a čelit vysoké konkurenci ve svých řadách. Mají proto za úkol racionalizovat pracovní a výrobní postupy, upravovat výrobu, minimalizovat náklady, využívat nové technologie apod. V důsledku toho se mění obsah práce v rámci jednotlivých profesí, vytvářejí se nové a zastaralé zanikají. Tyto změny vedou k náročnějším kvalifikačním požadavkům na pracovní sílu na trhu práce. Proto je pro výkon některých profesí, na které dříve stačilo absolvovat některý z učebních oborů, dnes často zapotřebí pracovníka na vyšší vzdělanostní úrovni.

Jedním z důležitých trendů na trhu práce jsou změny v zaměstnanosti z hlediska jednotlivých sektorů ekonomiky. S ekonomickým a společenským rozvojem moderních

vyspělých zemí se začal klást důraz na odvětví a profese, které mají vyšší nároky na vzdělanostní úroveň pracovníků.

Úzká specializace v rámci učebních oborů vede k nízké profesní flexibilitě absolventa. Pokud o jeho obor přestane být na trhu práce zájem, bez rekvalifikace nemá možnost se v budoucnu uplatnit. Někteří vyučení mají s hledáním práce menší problémy, protože je o jejich obory ze strany zaměstnavatelů momentální zájem. To však ještě neznamená, že jde o zájem trvalý a že je jejich práce bude finančně i duševně uspokojovat.

Dělíme-li zaměstnanost podle oborů a profesí, dělíme obory do čtyř základních skupin, a to: technické, zemědělské, společenskovední a zdravotnické. Z těchto oborů trpí nadprůměrnou nezaměstnaností zejména obory technické a zemědělské. Ačkoli si řada zaměstnavatelů i pracovníků úřadů práce stěžuje na jejich nedostatek, statistiky ukazují, že jejich počet je dostatečný. Absolventi však nemají zájem v této profesi pracovat. Důvodem jsou špatné podmínky (např. finanční ohodnocení, pracovní prostředí, náplň práce), které jsou jim nabízeny.

Nejnižší míry nezaměstnanosti dosahují absolventi zdravotnických a společenskovedních oborů, které jsou vyučovány výhradně na úrovni maturitního či vyššího studia.¹

Informace o trhu práce jsou důležité nejen pro přímé účastníky trhu práce, ale i pro žáky základních a středních škol. Žáci základních škol se v posledních ročnících rozhodují o volbě své vzdělávací dráhy, a výhledově tedy i o svém budoucím povolání. Studenti středních škol přemýšlejí, zda budou pokračovat ve studiu, či po škole odejdou na trh práce. Informace o situaci na trhu práce studentům částečně usnadní jejich rozhodování a pomohou jim ukázat směr dalšího vzdělávání, aby pro ně bylo riziko nezaměstnanosti do budoucna co nejnižší. Je to velice důležitý ukazatel, podle kterého by se měli studenti určitě řídit a nasměrovat podle něj svoji profesní orientaci.

3.2.6 Shrnutí

Na jedné straně stojí tedy mladý člověk se svými zájmy (o hudbu, přírodu, techniku aj.), schopnostmi (motorické dovednosti, intelekt, rychlost rozhodování, snadná komunikace, využití cizích jazyků aj.), vlastnostmi (důslednost, trpělivost, obětavost, vznětlivost, pečlivost aj.) a zdravotním stavem (alergie, fyzické vady, mentální postižení aj.).

¹ www.nuov.cz – Uplatnění absolventů škol na trhu práce, vydání 2007

Na straně druhé stojí práce s různými charakteristickými rysy, jako jsou např. druh činnosti, pracovní prostředí, pracovní prostředky, druh a složení pracovního kolektivu pracovní doba, mzda, poptávka na trhu práce, možnost odborného růstu, perspektiva služebního postupu, společenská prestiž, možnost cestování, výhody pro osobní život, získání významných společenských kontaktů atd. Je tedy třeba při rozhodování vzájemně porovnávat a hledat, kde jsou spolu v souladu a kde naopak v protikladu.

Každý jedinec, rozhodující se o své profesní orientaci by se měl zodpovědně zamyslet nad tím, co by ho v životě bavilo, jaké má schopnosti či dovednosti, čeho chce ve svém životě dosáhnout, co mu radí jeho okolí a co si vyžaduje současný trh práce. Všechny tyto aspekty by měl dát do vzájemného souladu a nalézt takové řešení, které by odpovídalo jak jeho představám o budoucnosti, tak by mu mělo poskytovat možnost dobrého pracovního uplatnění a naději na to, že bude v životě spokojený jak se svojí profesí, tak s uplatněním a ohodnocením v této profesi.

Žáci rozhodující se o budoucím povolání by měli především respektovat svoje zájmy a vrozené vlohy. Měli by se vyhnout jak přeceňování nebo podceňování svých schopností a dovedností, tak zkresleným představám o budoucím povolání a řádně se informovat o tom, co zvolené povolání skutečně obnáší.

V současné době fungují poradenské instituty, které by měli žákům při rozhodování pomoci. Škola, přátelé, rodina, informační a poradenská střediska mohou poradit, nemohou ale rozhodnout.

3.3 Rozhodování o vysoké škole

Výběr správné vysoké školy je také jedním z nejdůležitějších a nejtěžších rozhodnutí v životě. I přesto, že v období, kdy se studenti rozhodují o výběru vysoké školy jsou již v tomto směru zralejší a mají už konkrétnější představy o tom, co který obor, případně co které zaměstnání obnáší, jistě je pro ně takové rozhodování těžké.

Pokud studenti nemají jasno v tom, co chtějí studovat, mohou se obrátit na svého učitele nebo výchovného poradce, kterého dnes zajišťuje většina středních škol. Před rozhodnutím by měli zvážit několik zásadních hledisek, které jim pomohou ve správném výběru:

- *Pokud zatím neví, jakému oboru se chtějí věnovat, uvědomit si alespoň, jakému se rozhodně věnovat nechtějí.*

Při výběru vysoké školy už má každý zpravidla jasno v tom, který obor ho bavit nebude. V lepším případě má představu o tom, jaký obor by ho bavit mohl. Je tedy důležité se zaměřit na toto hledisko, aby studenti předešli situaci, že v průběhu studia zjistí, že vybraný obor není nic pro ně. Pokud zatím neví, co studovat chtějí, měli by tedy začít s tím, co rozhodně studovat nechtějí. Pokud nevynikají v chemii či matematice, měli by si jistě vybrat některý humanitní obor a naopak.

- *Zjistit si podrobnosti o výběrovém řízení.*

Další věcí, kterou by si měli před přihlášením na obor vysoké školy zjistit, jsou přijímací zkoušky. Měli by se zajímat nejen o předměty, z kterých se přijímací zkouška skládá, ale také o způsob, jakým se provádějí. V dnešní době je možné na některé vysoké školy skládat Národní srovnávací zkoušky, které je možné skládat v několika termínech a započítává se nejlepší dosažený výsledek, což je pro studenty velká výhoda.

- *Zjistit si podrobnosti o oboru a vysoké škole.*

Nevybírat obor jen dle jeho názvu, ale pořádně si zjistit, co vzdělávání v uvedeném oboru obnáší, jaké se v rámci tohoto oboru studují povinné a jaké volitelné předměty, zda je zaměřen spíše na teorii nebo na praxi. Dále si zjistit podrobnosti o uvedené vysoké škole, co škola nabízí, jak kvalitní vzdělání poskytuje, jaká je organizace výuky, jakým způsobem komunikuje se studenty apod. Nejlepší je v tomto ohledu si promluvit s někým, kdo uvedený obor studuje a sdělí mu všechny podrobnosti spojené se studiem.

- *Zjistit si, zda mají šanci dostat se a udržet se na uvedené škole.*

V dnešní době existuje celá řada informačních a statistických údajů o tom, o jaké vysoké školy a o jaké obory je zájem, lze si vyhledat počty přihlášených a přijatých absolventů, počty studentů, které bude uvedená fakulta přijímat nebo počty studentů, kteří uvedený obor nedokončili. Při výběru vysoké školy je tedy dobré uvedené statistiky vyhledat a posoudit, zda má student šanci se na uvedený obor dostat a dokončit ho.

- *Zjistit si, jak si absolventi vybraného oboru na vybrané škole stojí na trhu práce.*

Stejně jako existují statistiky o počtech přihlášených a přijatých absolventů středních škol, existují v dnešní době statistiky a žebříčky vysokých škol sestavené dle toho, jak si jejich absolventi stojí na trhu práce, lze z nich zjistit míru uplatnění či nezaměstnanosti dle konkrétních oborů jednotlivých škol. Uplatnění sice hodně záleží na šikovnosti absolventa, přesto je v některých oborech vyšší šance na úspěch či peníze než v jiných. Každopádně mají ale absolventi vysokých škol větší šanci na výběr zaměstnání, které je bude bavit a na lepší uplatnění a lepší finanční ohodnocení než absolventi s nižším vzděláním. Titul je skutečně zárukou lépe placeného zaměstnání a pro někoho je to dostatečná motivace. Výhodou navíc je, že absolvent vysoké školy se nemusí nutně omezovat jen na jediný druh práce, ale studiem rozvíjí různé schopnosti, které může později využít při hledání zaměstnání.

- *Zhodnotit místo, kde se vysoká škola nachází a posoudit finanční situaci.*

Je třeba se také zamyslet nad tím, v jakém městě se vybraná škola nachází a rozmyslet si, zda se vyplatí do ní dojíždět nebo zda by studentům vyhovoval pobyt na vysokoškolské koleji, zda jim škola tuto možnost nabízí a samozřejmě si spočítat veškeré náklady, které budou se studiem na vybrané vysoké škole spojeny a posoudit, zda si studium mohou dovolit. Dále je samozřejmě třeba při výběru vysoké školy zhodnotit spoustu jiných aspektů, týkajících se eventuelního studia, jako např. zda je manuálně zručný, zda chce při výkonu budoucího povolání pracovat a komunikovat s lidmi nebo zda by mu práce s lidmi nevyhovovala a chtěl by se věnovat spíše vědecké činnosti apod.

V neposlední řadě je jistě také důležité zhodnotit to, zda má zájem o studium na velké univerzitě s dlouholetou tradicí, nebo zda má raději komornější atmosféru, individuální přístup, jaké mu nabízí škola studijní možnosti apod.

Studium na vysoké škole nabízí kromě lepšího pracovního uplatnění spoustu dalších výhod, které si studenti možná v danou chvíli neuvědomují, ale v budoucnu znalosti a zkušenosti získané během studia jistě ocení. Naučí se spoléhat sami na sebe, většina

studentů se odchodem na vysokou školu úplně osamostatní, naučí se nést plnou zodpovědnost za to, co dělají, organizovat si svůj čas, vyhledávat informace a naučit se s nimi pracovat, komunikovat, ptát se. Nové prostředí také pro studenty znamená seznamování s novými lidmi a navazování nových kontaktů, které se jim můžou hodit.

Další výhodou, kterou vysoké školy poskytují, je možnost věnovat se do hloubky pouze oboru, který studenta zajímá, o který má zájem a také vysoká úroveň výuky cizích jazyků spojená s možností vycestovat v rámci mezinárodní spolupráce a mezinárodních programů. Studenti se mohou zapojovat do různých projektů a věnovat se naplno tomu, čemu chtějí. Studium na vysoké škole také získávají obrovský všeobecný přehled.

Kromě těchto všech jmenovaných výhod nesmíme samozřejmě zapomínat na to, že všichni studenti nebo absolventi vysokých škol jistě potvrdí, že přes všechny strasti je život na vysoké škole něco, na co budou celý život vzpomínat, jako na nejkrásnější roky svého života.

Všechna tato vyjmenovaná hlediska je třeba před rozhodnutím o tom, zda se chce člověk dále věnovat studiu na vysoké škole a v jakém oboru, řádně promyslet a vyhodnotit. Někteří studenti, kteří se chtějí dostat na vysokou školu, často ze zoufalství podávají přihlášky tam, kde mají velkou šanci na přijetí, ať jde o jakýkoliv obor. To je ale to nejhorší řešení, protože studium oboru, o který nemají zájem a který studovat nechtějí, je jak velice obtížné, tak zde hrozí to, že student vysokou školu z důvodu nezájmu o obor vůbec nedokončí.

Tomu, co ovlivňuje studenty při rozhodování o studiu na vysoké škole, bych se chtěla věnovat v následující praktické části diplomové práce.

4 Praktická část

V předchozí teoretické části jsem se věnovala tomu, co všechno může působit na dospívající při rozhodování o volbě povolání či co ovlivňuje jejich profesní orientaci.

Rozhodování o konkrétním oboru povolání, pro který se budou připravovat na střední odborné škole se netýká té části studentů, kteří se po základní škole věnují všeobecnému vzdělávání, tedy vzdělávání na gymnáziu, i když i oni museli v nelehkém období dospívání určité rozhodnutí učinit a částečně si svoji profesní orientaci vyjasnit, ale nemuseli již učinit tak určité rozhodnutí jako ostatní žáci. Tito studenti volí gymnázium převážně z důvodu, že chtějí dále pokračovat ve studiu na vysoké škole, i když určité procento studentů zřejmě volí tento druh školy také z toho důvodu, že v deváté třídě základní školy nemají ještě jasno v tom, co by chtěli v životě dělat nebo jim nevyhovuje žádná ze středních škol, nabízející odborné vzdělávání.

V této části bych se tedy chtěla věnovat tomu, co ovlivňuje studenty gymnázií při rozhodování o tom, zda chtějí pokračovat ve studiu na vysoké škole a co je ovlivňuje při tomto rozhodování. Jak je uvedeno v teoretické části této práce, v tomto období jsou dospívající již vyvráležší pro profesní volbu než při rozhodování na základní škole, kdy pro tuto volbu ještě nejsou dostatečně vyvrálení, nemají tak vyhraněné zájmy a mají na ně jistě podstatný vliv rodiče. Domnívám se, že při rozhodování o profesním zaměření na střední škole jsou již pro takovouto volbu vyvráležší, rodiče na ně v tomto věku nemají tak velký vliv a proto bych ráda ve výzkumné části této práce zjistila, čím se tato věková skupina při takovém rozhodování řídí a co je ovlivňuje. Ráda bych také zjistila, zda je rozdíl mezi rozhodováním dívek a chlapců.

4.1 Cíl

Cílem praktické části méj diplomové práce je zjistit, jaké vlivy působí nejvíce na dospívající, rozhodující se o volbě své profesní perspektivy, konkrétně se zaměřit na to, zda mají již konkrétní představu o tom, zda chtějí studovat na vysoké škole, případně o tom, jaký obor chtějí studovat a jaké faktory jsou pro ně rozhodující při tomto rozhodování.

4.2 Hypotézy

Pro zjištění těchto faktorů jsem si na základě údajů, popsaných v předchozí kapitole stanovila následující hypotézy, které po vyhodnocení potvrdím nebo vyvrátím:

1. O studium na vysoké škole bude mít zájem větší procento dětí vysokoškolsky vzdělaných rodičů než dětí z rodin, kde žádný z rodičů nemá vysokoškolské vzdělání.
2. Většina studentů, kteří se budou ucházet o studium na vysoké škole se chce o studium na vysoké škole ucházet z důvodu možnosti lepšího uplatnění na trhu práce než z jiných důvodů
3. O volbě oboru vysokoškolského vzdělávání mají jasnější představy chlapci než dívky.
4. U studentů, kteří již ví, o jaký obor vysoké školy se chtějí ucházet, jsou při volbě tohoto oboru častěji rozhodující jejich zájmy než jiné aspekty.

4.3 Metody výzkumu

Jako metodu výzkumu jsem zvolila kvantitativní metodu, techniku dotazníku, ve kterém jsem žákům třetích ročníků několika gymnázií pokládala uzavřené otázky - žáci si mohli vybrat jednu z několika nabízených odpovědí, pokud jim žádná z těchto odpovědí nevyhovovala, měli možnost dopsat jinou, konkrétní odpověď na položenou otázku. Dále byli požádáni o vyplnění údajů, týkající se věku, ročníku studia a pohlaví. Dotazník je součástí diplomové práce jako příloha č. 3.

4.4 Výběrový soubor

Výběrovým souborem pro zjišťování profesní orientace dospívajících jsem zvolila žáky 3. ročníků tří různých gymnázií. Žáky třetích ročníků gymnázií jsem zvolila proto, že dle uvedených definicí termínu dospívající svým věkem, který v třetím ročníku gymnázia dosahuje 17 až 18 let, toto kritérium bez problémů splňují, a také proto, že jsem chtěla zjistit jejich představy o tom, čemu se chtějí v budoucnu věnovat a zaměřit se na to, jestli již mají jasno v tom, zda chtějí dále studovat a co chtějí studovat, nebo zda si v tomto věku a v tomto ročníku ještě stále nejsou jisti a jejich představy jsou nejasné.

Tento výběrový soubor lze označit jako záměrný. Zvolila jsem tři třídy třetích ročníků gymnázií v Plzeňském kraji, gymnázia jsem však zvolila náhodně tak, aby žádné z gymnázií nebylo plzeňské, v Plzni se nachází Západočeská univerzita, a žáci plzeňských gymnázií by mohli být tímto aspektem nepatrně ovlivněni. Všechna tato gymnázia jsou přibližně ve stejné velikosti městech, která jsou vzdálena cca 20 až cca 50 km od krajského města Plzeň. Všechna tato města disponují přibližně stejnou dopravní dostupností do krajského města.

Dotazník byl rozdán třem třídám, v jednotlivých třídách bylo 33, 30 a 32 studujících žáků. Dotazníky byly žákům rozdány v tištěné formě a vráceno jich bylo 89, tzn. že návratnost dotazníků byla 94 %.

4.5 Výsledky a jejich interpretace

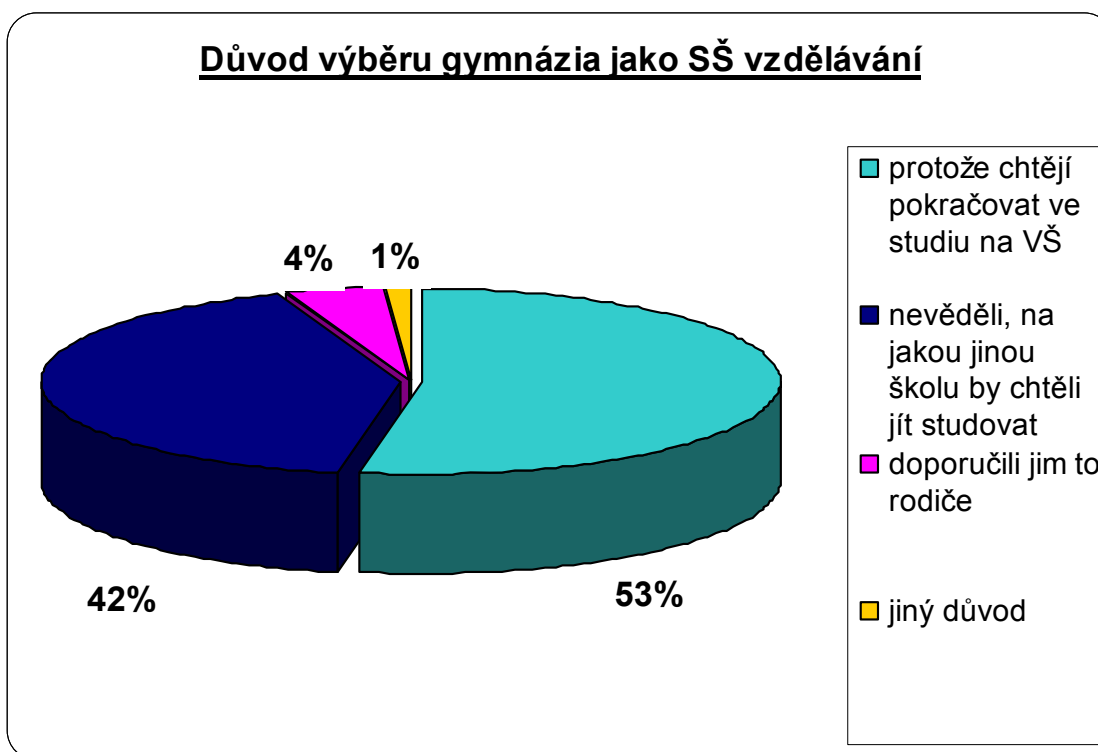
Výzkumu se tedy zúčastnilo 89 žáků, kteří odevzdali vyplněné dotazníky. Dotazníky vyplnilo celkem 26 chlapců a 63 dívek. Tento poměr ukazuje, že mezi studenty gymnázií studuje více dívek než chlapců. Domnívám se, že toto může být ovlivněno tím, že při volbě středního vzdělávání si mnoho chlapců zvolí raději průmyslovou školu, která je zaměřená na určitý obor, a konkrétně v Plzeňském kraji je jich široká nabídka, kdežto dívky volí raději gymnázium. K této volbě je může kromě zájmu o studium na vysoké škole vést buďto nabídka středního odborného vzdělávání, protože nabídka průmyslových škol, které jsou zaměřeny více technicky je zaměřená spíše pro chlapce a pro dívky nabídka odborných škol není tak široká. Ke studiu na gymnáziu je však může vést i spousta jiných důvodů, jedním z nich může být samozřejmě také nerozhodnost nebo nejasná představa o tom, na co by se chtěli při odborném vzdělávání zaměřit, a proto si volí vzdělávání všeobecné.

Z tohoto důvodu, tedy proto, že nevěděli, na jakou jinou školu by chtěli jít studovat, si zvolila velká část studentů všeobecné vzdělávání, tedy vzdělávání na gymnáziu, což vyplývá z 1. otázky položené studentům v dotazníku. Výsledky jsou shrnuty v tabulce č.1 a grafu č.1.

Tabulka č. 1

Studium na gymnáziu si vybrali	dívky	chlapci	celkem
Protože chtějí pokračovat ve studiu na VŠ	30	17	47
nevěděli, na jakou jinou školu by chtěli jít studovat	28	9	37
doporučili jim to rodiče	4	0	4
jiný důvod	1	0	1
Celkem	63	26	89

Graf č. 1

Z toho tedy vyplývá, že téměř polovina dotazovaných dívek si skutečně zvolila gymnázium jako východisko ze situace nerozhodnosti v tom, na jakou střední školu jít a na jaký obor se zaměřit. Větší procento dívek než chlapců se také nechalo v rozhodnutí o volbě střední školy ovlivnit rodiči. Jedna dívka si v dotazníku nevybrala žádnou z nabízených odpovědí a dopsala svoji odpověď, ve které uvedla, že na gymnázium jít studovat „musela“. Konkrétněji se k této odpovědi nevyjádřila, tzn. že již není možné zjistit, kdo nebo co ji tomuto rozhodnutí přinutilo. Žádný z chlapců nevedl odpověď, že by ho v tomto rozhodnutí ovlivnily rodiče.

Nadpoloviční většina studentů se tedy k otázce proč šli studovat na gymnázium vyjádřila tak, že si toto studium zvolili z důvodu toho, že chtějí pokračovat ve studiu na vysoké škole, pro které je vzdělávání na gymnáziu jistě ten nejlepší předpoklad. Lze tedy z uvedených údajů zjistit, že velké procento z malého počtu chlapců vzdělávajících se na gymnáziu šlo na tuto školu studovat z důvodu zájmu o studium na vysoké škole, což je tedy zřejmě pro chlapce, kteří se na základní škole rozhodují o zaměření středoškolského vzdělávání ten nejdůležitější ukazatel, chlapci, kteří nemají zájem o studium na vysoké škole studují zřejmě školy s odborným zaměřením. Oproti tomu dívky si volí studium na gymnáziu nejen z důvodu zájmu o studium na vysoké škole, ale nechávají se také

ovlivnit rodiči a velká část z nich volí tuto školu jako jakési „nouzové“ východisko v situaci, ve které neví, na jakou jinou střední školu by se chtěly jít vzdělávat.

V teoretické části práce jsem uvedla, že rodiče většinou nejvíce ovlivní studenty při výběru střední školy. V dotazníku z celkového počtu 89 žáků odpověděly jen 4 dívky a žádný chlapec, že jim studium na gymnáziu doporučily rodiče, což může znamenat buďto fakt, že se děti nenechávají ovlivnit rodiči natolik, aby je poslechlly při výběru středoškolského vzdělávání nebo je rodiče ovlivnily současně s ostatními faktory, které studenti uvedly jako rozhodující, studenti také nemuseli v dotazníku přiznat, že je ovlivnily rodiče, což může samozřejmě znamenat, že si to ani neuvědomují, a bylo by to také jedno z možných vysvětlení. Abychom lépe zjistili faktory ovlivňující studenty při rozhodnutí o volbě střední školy, musel by být výzkum konkrétněji a důkladněji zaměřen na tento problém, z tohoto výzkumu by potom mohly vyplynout konkrétnější údaje, které by vysvětlily tento rozdíl.

Vliv rodičů na vzdělávání studentů jsem se také pokusila zjistit v dalších otázkách dotazníku, kde jsem se dotazovala studentů, zda se budou ucházet o studium na vysoké škole a zda je alespoň jeden z jejich rodičů vysokoškolsky vzdělaný. Pro zjištění vlivu rodičů na studenty jsem stanovila následující hypotézu, ve které je vyjádřen vztah mezi rozhodováním o vysokoškolském studiu mezi studenty, kteří mají vysokoškolsky vzdělaného alespoň jednoho z rodičů a mezi studenty, kteří vysokoškolsky vzdělané rodiče nemají.

Hypotéza č. 1:

O studium na vysoké škole bude mít zájem větší procento dětí vysokoškolsky vzdělaných rodičů než dětí z rodin, kde žádný z rodičů nemá vysokoškolské vzdělání.

Studentům byla položena otázka, zda se chtějí ucházet o studium na vysoké škole a dále otázka, zda je některý z jejich rodičů vysokoškolsky vzdělaný. Výsledky jsou shrnuty v tabulce č. 2.

Na otázku, zda se studenti chtějí ucházet o studium na vysoké škole bylo všemi studenty odpovězeno že ANO, žádný ze studentů nezvolil odpověď NE nebo NEVÍM.

Tato hypotéza tedy potvrzena nebyla, protože 100 % dotázaných odpovědělo na otázku, zda se chtějí ucházet o studium na vysoké škole, že ANO. Znamená to tedy, že stejné procento studentů, jejichž rodiče mají vysokoškolské vzdělání jako studentů, jejichž rodiče vysokoškolsky vzdělaní nejsou, se bude ucházet o studium na vysoké škole. Vzhledem k výběrovému souboru je to zřejmě dáno tím, že byl výzkum prováděn na gymnáziích,

kde je velký předpoklad toho, že žáci se budou ucházet o studium na vysoké škole, většina jich si tuto školu z tohoto důvodu zvolila a studium na gymnáziích je všeobecné a připravuje je pro studium na vysokých školách.

Tabulka č. 2

	dívky	chlapci	celkem
alespoň 1 rodič má VŠ vzdělání	29	12	41
žádný z rodičů nemá VŠ vzdělání	34	14	48
celkem	63	26	89

Z výročních zpráv škol, v nichž byl prováděn tento výzkum rovněž vyplývá, že téměř všichni studenti se ucházeli o studium na vysokých školách, pouze 3 % z nich se ucházeli o studium na vyšších odborných školách, lze tedy říci, že všichni absolventi gymnázií se uchází o studium v terciárním vzdělávání, aniž by na to měli vliv rodiče a jejich dosažená úroveň vzdělání.¹

Jako další byly v dotazníku zjišťovány faktory, které vedou žáky gymnázií k tomu, že se chtějí ucházet o studium na vysoké škole. V dotazníku byla těm studentům, kteří odpověděly, že se chtějí ucházet o studium na vysoké škole, což byli tedy všichni dotázaní studenti, položena otázka, co je vede ke studiu na vysoké škole. Pro zjištění faktorů motivujících studenty ke studiu na vysoké škole byla stanovena následující hypotéza, ve které jsem vzhledem k tomu, že studenti gymnázií už by měli mít konkrétnější představy o tom, proč chtějí vysokou školu studovat, než žáci základních škol, předpokládala, že nejčastější důvod, který studenti budou uvádět, bude dobré uplatnění na trhu práce a dostatek pracovních příležitostí :

Hypotéza č. 2:

Většina studentů, kteří se budou ucházet o studium na vysoké škole se chce o studium na vysoké škole ucházet z důvodu možnosti lepšího uplatnění na trhu práce než z jiných důvodů.

Na otázku co vede studenty ke studiu na vysoké škole jim bylo nabídnuto několik možných odpovědí, z nichž si studenti mohli vybrat jednu variantu. Pokud jim nevyhovovala žádná z nabízených odpovědí, měli možnost dopsat svoji odpověď. Na tuto otázku

¹ www.gymdom.cz – Výroční zpráva o činnosti a hospodaření školy ve školním roce 2007/2008
www.blovice.cz/gym.php - Výroční zpráva o činnosti za školní rok 2007/2008
www.goas.cz/aktuality.html

odpovědělo 55 studentů, že ke studiu na vysoké škole je vede to, že chtějí získat vysokoškolské vzdělání z důvodu lepší možnosti uplatnění na trhu práce a dostatku pracovních příležitostí, což je 63 % všech dotázaných studentů.

Zájem o obor, který by chtěli vystudovat na vysoké škole projevil celkem 28 žáků, což je 31 %, tedy zhruba jedna třetina dotázaných.

Rodiče ovlivnily pouhé 4 dotázané dívky, tyto dotázané dívky v dotazníku uvádějí, že rodiče je ovlivňují i při výběru oboru vysokoškolského studia. Dvě z těchto dívek, které takto odpověděly, uvedly, že mají vysokoškolsky vzdělané rodiče, tzn. že ovlivnění rodiči může být způsobeno tím, že dívky v nich vidí svůj vzor nebo tím, že mají zájem vzdělávat se ve stejném oboru, v jakém jsou vzdělání jejich rodiče.

Další možnost, a to možnost vidiny studentského života a prodlouženého mládí si vybral pouze jeden žák, který tvoří jedno procento dotázaných. I tato skutečnost může ovlivňovat mládež při rozhodování o tom, zda se dále věnovat studiu na vysoké škole.

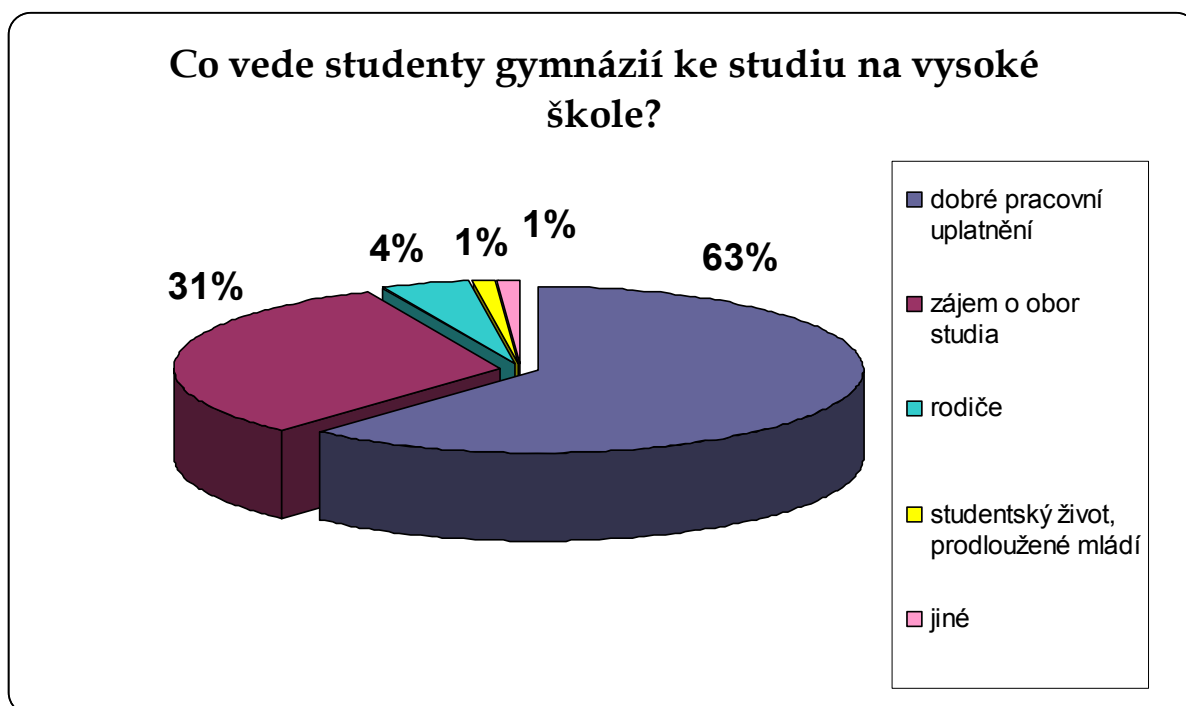
Možnost zvolení vlastní odpovědi, která nebyla v nabízených možnostech si zvolila jedna žákyně, která na otázku co ji vede ke studiu na vysoké škole odpověděla, že chce být v životě finančně soběstačná. Tato odpověď by se dala přirovnat k odpovědi možnosti lepšího uplatnění a dostatku pracovních příležitostí na trhu práce.

Počty žáků, kteří odpovídali na uvedenou otázku jsou uvedeny v tabulce č. 3, procentuálně jsou vyjádřeny v grafu č. 2.

Tabulka č. 3

Co vás vede ke studiu na vysoké škole?	dívky	chlapci	celkem
dobré pracovní uplatnění	39	16	55
zájem o obor studia	19	9	28
rodiče	4	0	4
studentský život, prodloužené mládí	0	1	1
jiné	1	0	1
Celkem	63	26	89

Graf č. 2

Ke stanovené hypotéze tedy můžeme říci, že hypotéza byla tímto výzkumem potvrzena, protože nadpoloviční většina studentů odpověděla, že o studium na vysoké škole se bude ucházet z důvodů lepšího uplatnění na trhu práce a dostatku pracovních příležitostí.

Je tedy zřejmé, že dospívající v tomto věku jsou již ovlivněni trhem práce nebo si alespoň většina z nich uvědomuje skutečnost, že čím vyššího vzdělání dosáhnou, tím se lépe na trhu práce uplatní a budou mít větší možnosti ve svojí profesionální kariéře. V současné době jsou také stále zvyšovány kvalifikační požadavky na pracovní sílu na trhu práce, u některých profesí, kde dříve potřeba vysokoškolského vzdělání nebyla, je nyní předepsán minimálně bakalářský stupeň vzdělání. Ze zjištěných údajů se tedy můžeme domnívat, že studenti jsou si již vědomi toho, že nezaměstnanost úzce souvisí se vzděláním a že při dobrém vzdělání v perspektivním oboru existuje mnohem větší šance získat dobrou práci.

Přibližně jedna třetina dotázaných studentů uvedla, že ke studiu na vysoké škole je vede zájem o obor studia, který chtějí na vysoké škole studovat, což je také velice zajímavý výsledek vzhledem k tomu, že byli doposud zaměřeni na všeobecné vzdělávání. Tito žáci tedy musí již mít jasno v tom, jakému oboru se chtějí na vysoké škole věnovat a můžeme z toho odvodit jistotu ve volbě oboru dalšího vzdělávání. Na tento aspekt jsem se zaměřila v další otázce, kde jsem zjišťovala, zda jsou již studenti v tomto věku rozhodnutí o tom, že

chtějí pokračovat ve studiu na vysoké škole, zda mají v tomto směru jasnou představu a jaký je rozdíl mezi jistotou další volby vzdělávání mezi chlapci a dívkami. V teoretické části práce bylo uvedeno, že chlapci jsou na budoucnost zaměřeni dříve než dívky a částečně se toto projevuje i v počtu chlapců, studujících na gymnáziu, u kterých se můžeme domnívat, že studium na gymnáziu si zvolili z důvodu zájmu o studium na vysoké škole. Pro zjištění rozdílu v rozhodování o budoucím vzdělávání mezi dívkami a chlapci byla stanovena následující hypotéza.

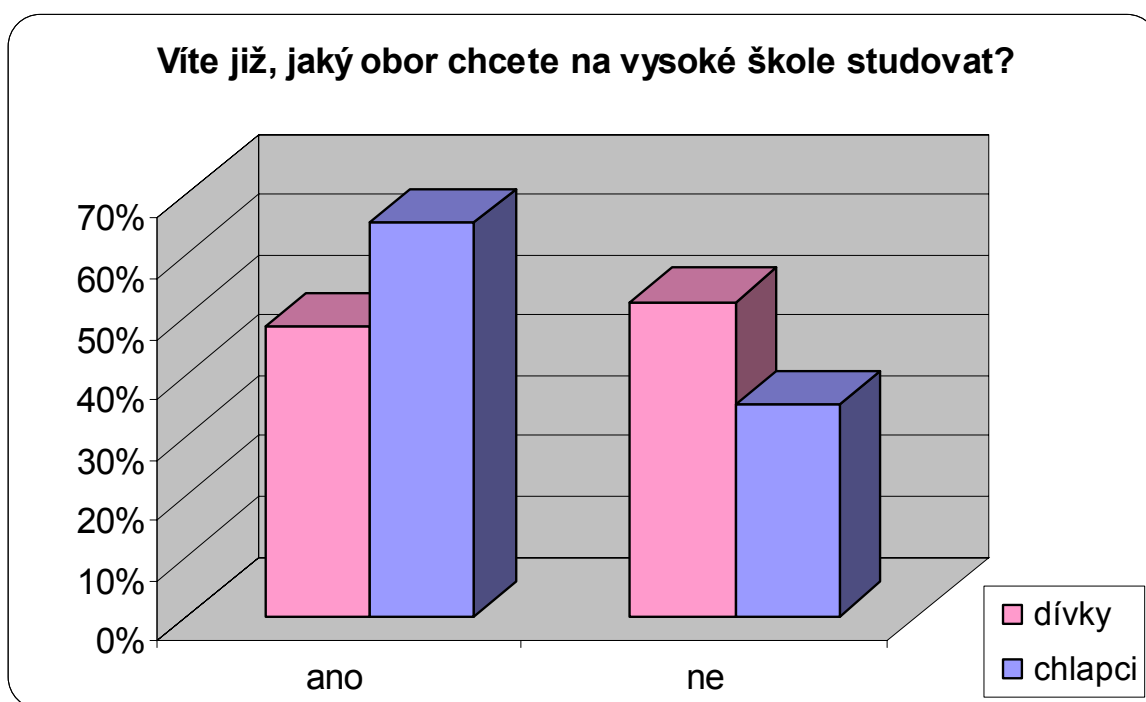
Hypotéza č. 3

O volbě oboru vysokoškolského vzdělávání mají jasnější představy chlapci než dívky.

Studentům byla položena otázka, zda mají již představu, jakému oboru by se chtěli na vysoké škole věnovat. Z 89 dotázaných jich 42 odpovědělo že ještě neví, jakému oboru by se chtěli na vysoké škole věnovat, což je 47 % všech dotázaných.

47 studentů, tedy 53 % odpovědělo, že již ví, jakému oboru by se chtěli na vysoké škole věnovat, zajímavé je, že z tohoto počtu bylo 17 chlapců a 30 dívek, což znamená že 65% z dotázaných chlapců má již jasno ve volbě svého studijního oboru, oproti dívkám, kterých kladně odpovědělo jen 48 % z dotázaných dívek - viz graf č. 3.

Graf č. 3

Dle zjištěných a zobrazených výsledků můžeme tedy konstatovat, že hypotéza se tímto provedeným výzkumem potvrdila, protože větší procento dotazovaných chlapců má již jasno, jakému oboru se chce věnovat, oproti dívkám, u kterých je větší procento takových, které ještě jasno ve volbě oboru vysokoškolského vzdělávání nemají. Toto může být způsobeno tím, že chlapci, jak již bylo uvedeno, si již na základní škole studium na gymnáziu volí z těch důvodů, že počítají se studiem na vysoké škole a mají možná o svém budoucím studiu jasnější představy než dívky, které si mohou studium gymnázia volit jako nouzové řešení při nerozhodnosti o zaměření budoucího studia.

Přestože z výročních zpráv Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy týkajících se stavu a rozvoje vzdělávání v jednotlivých letech vyplývá, že na vysokých školách studuje více dívek než chlapců, větší jistotu a rozhodnost o tom, co chtějí v životě dělat a čeho by chtěli v životě dosáhnout mají chlapci. Chlapci jsou také úspěšnější při přijímacích řízeních.¹

U studentů, kteří odpověděli kladně na otázku, zda již ví, jakému oboru se chtějí věnovat na vysoké škole jsem dále chtěla zjistit, proč si ke studiu na vysoké škole chtějí vybrat právě tento obor, co je při výběru tohoto oboru ovlivnilo. Vzhledem k tomu, že v odborné literatuře se uvádí, že adolescenti mají již vyhraněnější zájmy a jsou zralejší pro volbu svého povolání a profesního zaměření, předpokládala jsem v následující hypotéze, že tento obor si chtějí vybrat převážně podle svých zájmů.

Hypotéza č. 4

U studentů, kteří již ví, o jaký obor vysoké školy se chtějí ucházet, jsou při volbě tohoto oboru častěji rozhodující jejich zájmy než jiné faktory.

Těm studentům, kteří odpověděli, že již ví, v jakém oboru by se chtěli na vysoké škole vzdělávat, byla položena další otázka, co je k volbě právě tohoto oboru vede. Opět jim bylo dáno na výběr několik odpovědí a dána možnost vybrat si jednu z nich, v případě, že by jim žádná odpověď nevyhovovala dopsat svoji konkrétní jinou odpověď. Žádný student však tuto možnost nevyužil. Žádný ze studentů nezvolil ani možnost, že je při výběru tohoto oboru ovlivnila škola, na které právě studují a 1 student zvolil odpověď, že ke studiu tohoto oboru ho přivedl kamarád či známý, který tento obor studuje.

Největší procento studentů odpovědělo, že k volbě tohoto oboru je vede jejich zájem o tento obor. Takto odpovědělo 60% dotazovaných studentů.

¹ www.msmt.cz – Vzdělávání v roce 2006 v datech

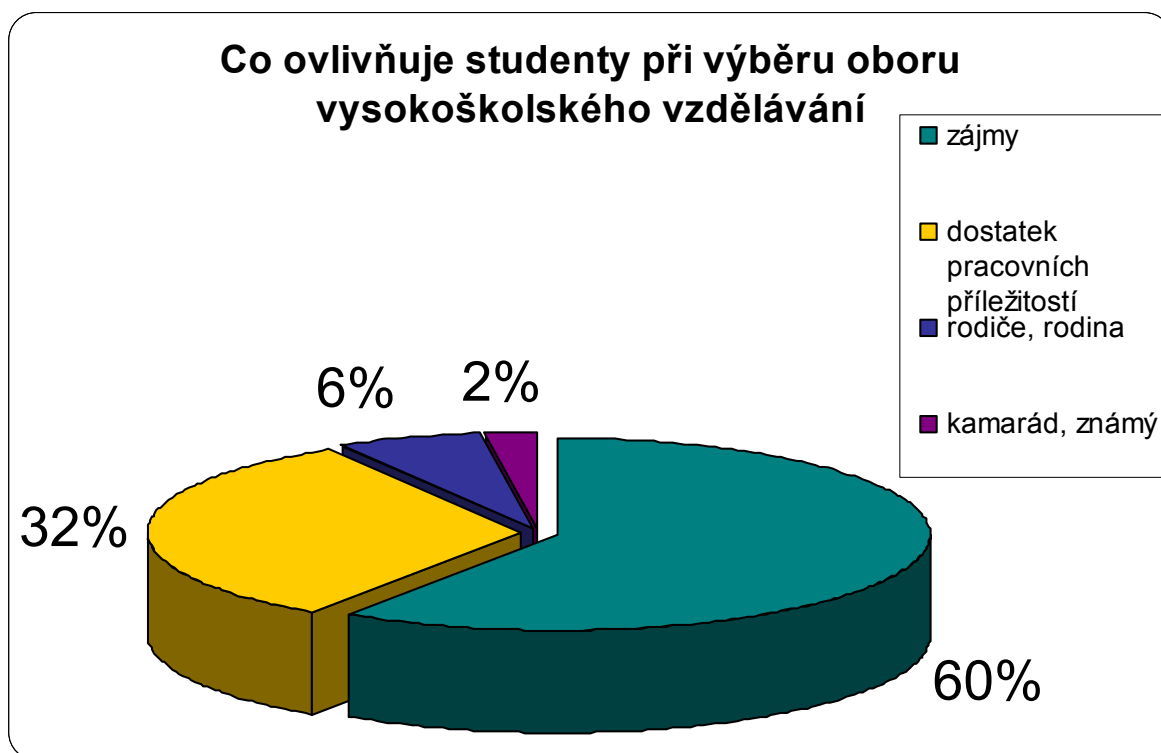
32% studentů si vybralo odpověď, že k výběru tohoto oboru je vede jistota, že po jeho vystudování budou mít dostatek pracovních příležitostí. V tomto případě tedy můžeme říci, že trh práce studenty ovlivňuje i při výběru oboru vysokoškolského vzdělávání.

3 studenti, tedy 6% dotazovaných, odpovědělo, že ke studiu tohoto oboru je vedou rodiče. Viz tabulka č. 4 a graf č. 4.

Tabulka č. 4

Vliv na výběr oboru VŠ vzdělání	dívky	chlapci	celkem
<i>zájmy</i>	17	11	28
<i>dostatek pracovních příležitostí</i>	12	3	15
<i>rodiče, rodina</i>	1	2	3
<i>kamarád, známý</i>	0	1	1
Celkem	30	17	47

Graf č. 4

Z takto položené otázky a odpovědí na ni tedy vyplývá, že převážná část studentů je ovlivněna při výběru oboru VŠ vzdělání svými zájmy a stanovená hypotéza se tedy potvrdila, protože 60 % dotazovaných studentů je ovlivněno svým zájmem o obor, o jehož

studium na vysoké škole se chtějí v budoucnosti ucházet. Převládá tedy nad všemi ostatními faktory, které na ně mají vliv při výběru oboru vysokoškolského studia.

Většina studentů, kteří už mají konkrétnější představy o tom, jakému oboru budoucího vzdělávání by se chtěli na vysoké škole věnovat, a tedy i o tom, jakému povolání, nebo alespoň v jakém oboru, by se chtěli věnovat po vystudování vysoké školy, jsou v tomto věku již nejvíce ovlivněny svými zájmy a uvědomují si, že proto, aby byli v životě se svým povoláním spokojeni, je nejlepší volit podle svých zájmů a podle toho, co je zajímavá a baví a přestože neví, jaké povolání budou v životě vykonávat, rozhodli se studovat to, o co mají oni sami zájem.

Velká část studentů je i při výběru oboru vysokoškolského vzdělávání ovlivněna trhem práce, znamená to tedy, že se o obory, ve kterých je nedostatek pracovníků a dostatek pracovních míst zajímají a nebo se alespoň domnívají, že v těchto oborech pro ně bude nejnadhnější sehnat dobrou práci, což je pro budoucí profesní život samozřejmě velice důležité.

Pouze malé procento studentů se již v tomto nechává ovlivnit rodiči. Ze zadané otázky ale nevyplývá, z jakých důvodů nebo jak je rodiče při tomto rozhodování ovlivňují. Může jít například o to, že rodiče po nich požadují vystudování určitého oboru ať už z důvodu toho, že jsou v tomto oboru také vzděláni a že si myslí, že to pro jejich děti bude to nejlepší nebo z důvodu, že oni sami tento obor neměli možnost vystudovat a teď by se chtěli zhlédnout ve svých dětech. V některých rodinách se může však také povolání přenášet z rodičů na děti, např. má-li otec advokátní kancelář či privátní ordinaci, může své děti vést k tomu, aby pokračovali v jeho šlépějích.

Jako poslední byla v dotazníku uvedena otázka, která byla určena pro studenty, kteří v dotazníku odpověděli, že již nemají zájem o pokračování ve studiu na vysoké škole. Otázka byla zaměřena na důvod, z kterého již ve studiu nechtějí pokračovat. Žádný z dotazovaných studentů však neodpověděl, že nemá zájem o studium na vysoké škole, tato otázka tedy nebyla ani jednou zodpovězena.

4.6 Shrnutí

Cílem mého výzkumu bylo zjistit, co ovlivňuje dospívající studenty při volbě jejich budoucí profesní kariéry. Vzhledem k tomu, že jsem výzkum prováděla u žáků gymnázií, byl zde velký předpoklad toho, že se tito žáci budou ucházet o studium na vysoké škole. Zaměřila jsem se tedy na to, zda již mají jistotu v tom, že chtějí studovat na vysoké škole, co je při tomto rozhodování ovlivňuje, zda již mají představu o tom, jaký obor chtějí v budoucnosti studovat a co je přivedlo k volbě právě tohoto oboru.

K dosažení cíle výzkumu jsem si stanovila čtyři hypotézy, ve kterých jsem předpokládala určité determinanty profesní orientace. Jedna z uvedených hypotéz potvrzena nebyla, ostatní hypotézy byly potvrzeny.

Z provedeného výzkumu tedy vyplývá, že všichni studenti studující na gymnáziu mají zájem o studium na vysoké škole. Motivací k vystudování vysoké školy je pro většinu studentů možnost lepšího pracovního uplatnění na trhu práce, většina studentů si tedy uvědomuje, že čím vyššího vzdělání dosáhne, tím lépe sežene práci, ve které bude v životě spokojený. V rozhodování o tom, jakému oboru vysokoškolského studia se chtějí vzdělávat si studenti už tak jisti nejsou, přesto nadpoloviční většina dotazovaných má již jasno v budoucím profesním zaměření, o mnoho vyšší jistota v tomto ohledu se projevila u chlapců nežli u dívek. Většina studentů, kteří už mají představu o tom, jakému oboru by se chtěli na vysoké škole věnovat je ovlivněna zájmem o tento obor nebo alespoň vlastní domněnkou, že by je studium tohoto oboru mohlo bavit a zajímat a jen malé procento dospívajících v tomto věku, se již nechá ovlivnit rodiči. Většina studentů si tedy uvědomuje, že studovat kvůli rodičům se nevyplácí a že pokud by byli rodiče tím, kdo by měl rozhodovat o jejich budoucnosti, těžko by byli s výběrem vysoké školy spokojeni.

Můžeme tedy konstatovat, že pokud si současní studenti gymnázií uvědomují, že pro spokojený život je třeba mít dobrou práci, která je zajímavá a o kterou mají zájem a také takovou práci najít, což jde s vysokoškolským diplomem určitě snáze než s výučním listem nebo maturitním vysvědčením, bude se podíl obyvatel s vysokoškolským vzděláním zvyšovat a tím i celková vzdělanostní úroveň naší země.

Závěr

Cílem mojí diplomové práce bylo popsat současný stav vzdělávání v České republice, zaměřit na situaci ve vysokoškolském vzdělávání a především na rozhodování dospívajících o jejich profesní perspektivě a na vlivy, které působí na dospívající při rozhodování o budoucím povolání či studiu. V praktické části potom zjištění, co nejvíce motivuje žáky gymnázií ke studiu na vysoké škole a co je nejvíce ovlivňuje při výběru zaměření vysoké školy.

V teoretické části jsem tedy popsala nejprve stav současného vzdělávání v naší republice a zaměřila jsem se především na vzdělávání terciární, tedy na vyšší odborné a vysoké školy. Z uvedených údajů vyplývá, že počet vysokoškolských studentů se stále zvyšuje, což přispívá k vyšší úrovni naší společnosti, protože podíl obyvatel s vysokoškolským vzděláním představuje významný faktor fungování vyspělé a moderní společnosti a podílí se na její celkové úrovni.

Další část své práce jsem zaměřila na determinanty profesní orientace, tedy na činitele, které mohou dospívající ovlivňovat při jejich rozhodování o jejich profesním zaměření. Zde jsem popsala jak osobnost a její zaměření, tak prostředí, které může žáky výrazně ovlivnit, uvedla jsem zde jako možnost ovlivnění profesního zaměření také poradenství a samozřejmě i trh práce, jehož stav by neměli studenti při svém rozhodování opomíjet. K nejdůležitějším činitelům, které tuto volbu ovlivňují patří zejména rodiče a zájmy mladého člověka. S tímto závažným rozhodnutím by však měli pomáhat výchovní poradci, kteří působí na školách a měli by mít odpovídající přehled o jednotlivých oborech nebo poradenská střediska, jako jsou Úřady práce, případně pedagogicko-psychologické poradny.

V praktické části práce jsem se zaměřila rovněž na činitele, ovlivňující rozhodování studentů. Zde jsem se konkrétně zaměřila na studenty gymnázií a dotazníkovým šetřením jsem u studentů třetích ročníků gymnázií pokládala otázky, týkající se jejich rozhodování o budoucím studiu a jeho zaměření. Z tohoto výzkumu vyplynulo, že převážná část studentů se určitě chce ucházet o studium na vysoké škole. Toto zřejmě vyplynulo ze situace, že dotazníky byly rozdány pouze studentům gymnázií, u kterých je vysoký předpoklad zájmu o studium na vysoké škole již při výběru středního vzdělávání. Pokud by bylo šetření prováděno na gymnáziích i středních odborných školách, výsledky by potom zcela jistě nebyly tak jednoznačné. Dále jsem zjišťovala, zda si jsou jisti výběrem oboru vzdělávání na vysoké škole a co je ovlivnilo při výběru právě tohoto zaměření. Zde bylo zjištěno, že u

většiny žáků je motivací ke studiu na vysoké škole lepší pracovní uplatnění a dostatek pracovních míst v tomto oboru. Při zjišťování, co je ovlivnilo právě při výběru tohoto oboru většina studentů shodně uváděla, že o studium vybraného oboru má zájem. Studentům bylo nabídnuto několik variant, z kterých si mohli vybrat pouze jednu možnou, což mohlo zkreslit výsledky šetření. Faktorů ovlivňujících jejich profesní orientaci může jistě existovat více a mohou působit současně. Z provedeného výzkumu vyplynulo, že většinu studentů gymnázií vede ke studiu na vysoké škole situace na trhu práce, tedy možnost lepšího pracovního uplatnění. K výběru určitého oboru vysokoškolského vzdělávání vedou většinu těch studentů, kteří již ví, v jakém oboru se chtějí dále vzdělávat, především jejich zájmy. Toto vyplývá zřejmě z větší vyzrálosti dospívajících, kteří si studiem na gymnáziu, které poskytuje všeobecné vzdělávání, dokáží na základě získaných zkušeností a znalostí uvědomit, na který obor by se v budoucím profesním životě chtěli zaměřit, oproti rozhodování žáků základní školy, kteří si často vzhledem ke své nevyzrálosti ještě zcela neumí vybrat konkrétní obor, kterému by se chtěli po celý život věnovat, a proto mnohdy dají na radu rodičů.

Tato práce může být využita studenty k zorientování se ve školské soustavě, v systému terciárního vzdělávání a pokud by byla rozšířena směrem k jednotlivým oborům, které mají studenti zájem studovat, možností uplatnění v těchto oborech, eventuelně vlivu tohoto výběru na uplatnění na trhu práce, mohla by sloužit jako určitý zdroj poradenství pro studenty středního vzdělávání.

Absolventi středních škol patří mezi skupiny nejvíce ohrožené nezaměstnaností, proto by jednou z podstatných věcí při rozhodování o budoucím povolání nebo oboru vzdělávání měla být informace o situaci na trhu práce a možnosti uplatnění v jednotlivých oborech, kterou by měli žákům i jejich rodičům objasnit poradenské orgány nebo by si tyto informace měli opatřovat samotní studenti, aby se nestali stálými klienty úřadů práce. Volba povolání patří k nejvýznamnějším rozhodnutím v životě člověka. Práce zaujímá značnou část života dospělého člověka, a proto jednou z hlavních podmínek šťastného života je, aby byl člověk spokojený ve svém povolání. Pokud tedy při svojí profesní orientaci dá přednost svým zájmům, je zde velký předpoklad, že ho jeho práce bude bavit, což ovlivní celý jeho život.

Čím vyššího vzdělání člověk dosáhne, tím lépe se uplatní na současném trhu práce, snáze najde zaměstnání, které mu vyhovuje a v kterém se realizuje a samozřejmě dosáhne také vyššího finančního ohodnocení.

Profesní orientace mládeže a volba povolání je velice závažným rozhodnutím nejen pro mladého člověka samotného, ale má také vliv na celkovou nezaměstnanost státu, vývoj trhu práce, ekonomiky ve státě a tudíž i celkové úrovně společnosti.

Společným zájmem žáků, rodičů i společnosti by tedy mělo být získat co nejvyšší úroveň vzdělání, protože ekonomická úspěšnost společnosti i jedince je založena na dobrém vzdělání a investice do něj, se nám vždy vyplatí. Prosperitu společnosti nezajistí množství manuální práce, ale využití intelektuálních dovedností a uplatnění nápadů a koncepcí.

Resumé

V diplomové práci na téma „Determinanty profesní orientace dospívajících“ jsem se zaměřila především na činitele, které ovlivňují dospívající při jejich profesní orientaci.

Práce je rozdělena na čtyři kapitoly, první tři jsou věnovány teoretické části práce, poslední kapitola je věnována provedenému výzkumu.

V první části práce jsem popsala stav současného vzdělávání v České republice, popsala jsem zde školskou soustavu a legislativu související se školstvím, tedy možnosti současného vzdělávání. Na tuto část navazuje druhá kapitola, ve které je podrobněji popsáno vzdělávání terciární, jeho vývoj a současný stav, počty studentů a absolventů vysokých škol a část je také věnována stavu nezaměstnanosti absolventů škol dle dosažené úrovně vzdělání.

Další část práce je již zaměřena na konkrétní faktory, ovlivňující profesní orientaci dospívajících, popsala jsem zde jak faktory vnitřní, tedy osobnost a její zaměření, tak vnější, jako je prostředí, které na jedince působí. Část jsem věnovala také poradenství, které je v současné době studentům poskytováno a může studentům pomoci nebo je ovlivnit při tomto závažném rozhodování.

V praktické části práce jsem konkrétně zaměřila na vlivy, které působí na studenty gymnázií při rozhodování o studiu na vysoké škole. Pro zjištění uvedených faktorů jsem provedla výzkum dotazníkovým šetřením, ve kterém jsem studentům gymnázií pokládala otázky týkající se jejich rozhodování o studiu na vysoké škole a zaměření jejich budoucího studia. Z tohoto výzkumu vyplynulo, že dospívající rozhodující se o volbě svého povolání resp. vzdělávání, mají zájem o studium na vysoké škole, k tomu je motivuje lepší uplatnění na trhu práce, ve výběru oboru vysokoškolského vzdělávání si je jich již většina jista, jakému oboru by se chtěli v budoucnu věnovat a jsou ovlivněni především zájmem o tento obor, což je uvedeno v závěrečném shrnutí.

V závěru diplomové práce jsem uvedla skutečnosti vyplývající z teoretické i praktické části práce, tedy to, že důležité pro spokojenost v osobním životě je najít dobré pracovní uplatnění v oboru, který člověka baví a zajímá, protože práce zaujímá značnou část života, a aby si člověk našel povolání, ve kterém bude spokojený, měl by se řídit především svými zájmy a snažit se dosáhnout co nejvyššího stupně vzdělání pro dobré uplatnění na trhu práce.

Anotace

V diplomové práci na téma „Determinanty profesní orientace dospívajících“ jsem se zaměřila na rozhodování studentů o jejich budoucím profesním zaměření, na faktory, které je při tomto rozhodování ovlivňují a na možnosti, které se jim v současné době pro přípravu na budoucí povolání nabízejí.

Popsala jsem zde stav současného vzdělávání v naší republice a zaměřila jsem se především na vzdělávání terciární. Dále jsem charakterizovala jednotlivé faktory, jako je osobnost a její zaměření, prostředí, rodina, škola nebo poradenství, které mohou působit na dospívající při rozhodování o jejich budoucím povolání či zaměření jejich budoucího studia, a které mohou toto rozhodování ovlivňovat. V praktické části jsem se konkrétně zaměřila na to, co nejvíce motivuje žáky gymnázií ke studiu na vysoké škole a co je nejvíce ovlivňuje při výběru zaměření vysoké školy.

Klíčová slova

Profesní orientace, volba povolání, dospívající, mládež, trh práce, absolvent, student, vysoká škola, povolání, vzdělávací soustava, vzdělávání, příprava na povolání.

Annotation

In my dissertation „Determinations of vocational orientation of adolescents“ I have focused on the decision-making process of students concerning their future vocational externalization and on factors that influence their decision and on possibilities which on the present offer them for future vocation.

I have described situation of contemporary education in our republic and I have focused above all on tertiary education. Furthermore, I have characterized individual factors as personality and its externalization, surrounding, family, school, consultancy, that may take effect to adolescents on decision-making process concerning their future vocational or externalization their future education and which may influence this decision-making process. In practical part I have focused in the concrete on what the most motivate pupils of grammar school to university education and what the most influence them while selecting externalization of university.

Keywords

Vocational orientation, vocational selection, adolescent, youth, labour market, graduate, student, university, vocation, educational system, education, preparation on education.

Literatura a prameny

1. *Listina základních práv a svobod*, zák. č. 2/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů
2. *Školský zákon*, zák. č. 561/2004 Sb., ve znění pozdějších předpisů
3. *Zákon o vysokých školách*, zák. č. 111/1998 Sb., ve znění pozdějších předpisů
4. BARETT, Jim, WILLIAMS, Geoff. *Otestujte si své schopnosti*. Praha: Grada Publishing 1995, 1.vyd. 184 s., ISBN 80-85623-47-1
5. HELUS, Zdeněk. *Psychologie pro střední školy*. 2.vyd. Praha: Fortuna 1999, 120 s., ISBN 80-7168-406-6
6. HOŘÁNKOVÁ V. et al. *Metodická příručka poradce pro volbu povolání*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1995, ISBN 80-85850-21-4
7. HLAĎO, Petr. *Svět práce a volba povolání*. Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity, 2008, 117 s., www.ped.muni.cz
8. KLÍMOVÁ, Marta. *Aktuální otázky profesionálního vývoje a profesionální orientace žáků gymnázií*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, Praha 1987, 138 s.
9. KOHOUTEK, Rudolf. *Sociální psychologie II*. Institut mezioborových studií Brno 2007, 237 s.
10. KOHOUTEK, Rudolf. *Terminologický slovník pro sociální pedagogy*. Institut mezioborových studií Brno 2007, 163 s.
11. KOHOUTEK, Rudolf. *Vývojová psychologie*. Institut mezioborových studií Brno, 2003, 84 s.
12. KRAUS, Blahoslav, POLÁČKOVÁ Věra et al. *Člověk, prostředí, výchova*. Brno: Paido 2001, ISBN 80-7315-004-2
13. KRAUS, Blahoslav et al. *Středoškolská mládež a její svět na přelomu století*. Brno: Paido, 2006, 156 s. ISBN 80-7315-125-1
14. MACEK, Petr. *Adolescence*. 2. upr.vyd. Praha: Portál, 2003, 141 s., ISBN 80-7178-747-7
15. MERTIN, Václav. STRÁDAL, Jiří. ÚLOVCOVÁ, Helena a kol. *Poradce k volbě povolání pro výchovné poradce a učitele na ZŠ*. Praha: Nakladatelství Dr. Josef Raabe, s.r.o., 2002, ISBN 80-86307-12-3

16. MEZERA, Antonín. *Pro jaké povolání se hodím*. 1.vyd. Praha: Computer Press, 2002,178 s. ISBN 80-7226-651-9
17. MIKULÁŠTÍK, Milan. *Manažerská psychologie*. 2. aktualizované a rozšířené vyd., Praha: Grada Publishing a.s. 2007, 380 s., ISBN 80-24713-49-7
18. NAKONEČNÝ, Milan. *Úvod do psychologie*. 1.vyd. Praha: Academia 2003, 507 s., ISBN 80-200-0993-0
19. PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. 2. rozšíř. a přeprac. vyd. Praha: Portál 1998, 328 s. ISBN 80 – 7178-252-1
20. ŘEHOŘ, A. *Metodické pokyny pro vypracování bakalářské a diplomové práce*. Brno: Institut mezioborových studií Brno, 2008, 47 s.
21. STRÁDAL, Jiří. *Jak volit povolání?* 2. nezm. vyd. Praha: Informatorium, 1995, 24 s., ISBN 80-85427-74-5
22. VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000, 524 s., ISBN 80-7178-308-0
23. VÍZDAL, František. *Techniky poznávání osobnosti*. Institut mezioborových studií Brno, 2005, 50 s.
24. <http://portal.mpsv.cz/sz/obcane/poradstrediska>
25. www.blovice.cz/gym.php - Výroční zpráva o činnosti za školní rok 2007/2008
26. www.goas.cz/aktuality.html
27. www.gymdom.cz – Výroční zpráva o činnosti a hospodaření školy ve školním roce 2007/2008
28. www.msmt.cz – Bílá kniha terciárního vzdělávání
29. www.msmt.cz – Vzdělávání v roce 2006 v datech
30. www.msmt.cz/vzdelavani/legislativni-normy-a-souvisejici-informace
31. www.natur.cuni.cz/www/data/student/doc/uplatneni.pdf
32. www.nuov.cz – Uplatnění absolventů škol na trhu práce, vydání 2007
33. www.rvp.cz/soubor/rvpzv.pdf
34. www.uiv.cz – Struktury systémů vzdělávání, odborné přípravy a vzdělávání dospělých v Evropě, vydání 2008

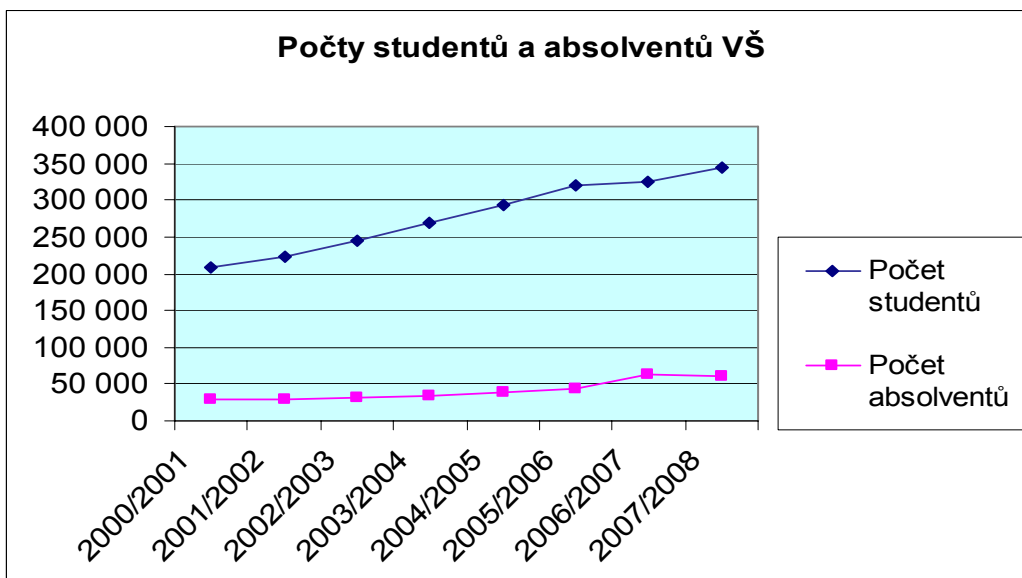
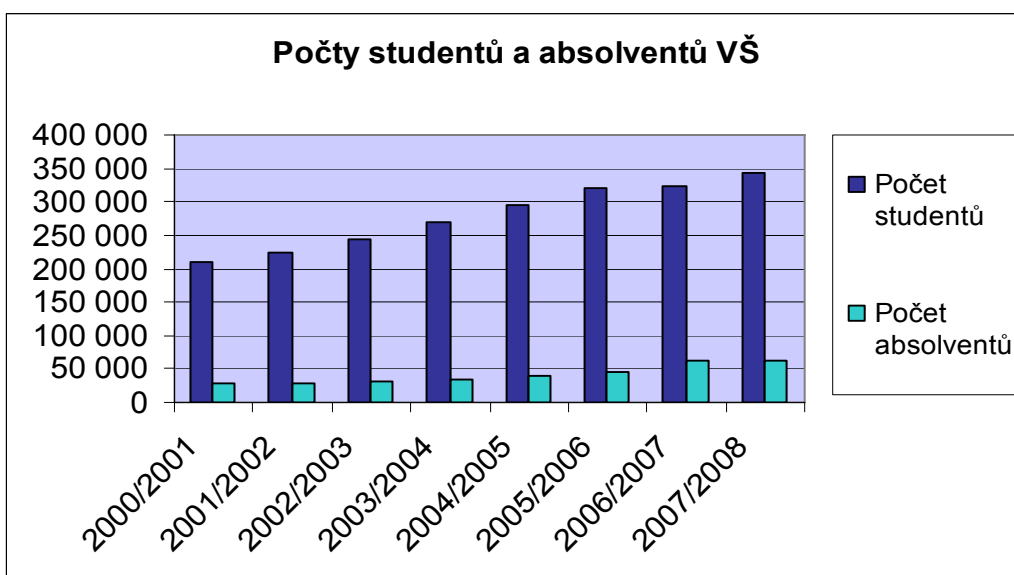
Seznam příloh

- Příloha č. 1 Tabulka a graf vývoje počtu studentů a absolventů vysokých škol v letech 2000 - 2008
- Příloha č. 2 Tabulka a graf vývoje nezaměstnanosti absolventů dle úrovně dosaženého vzdělání v letech 2001 - 2006
- Příloha č. 3 Nezaměstnanost mladých lidí dle dosažené úrovně vzdělání ve srovnání s ostatními evropskými zeměmi v roce 2007
- Příloha č. 4 Dotazník použitý v praktické části diplomové práce

Příloha č. 1

Počty studentů a absolventů vysokých škol

	2000/2001	2001/2002	2002/2003	2003/2004	2004/2005	2005/2006	2006/2007	2007/2008
Počet studentů	209 298	223 008	243 765	269 694	294 082	321 164	323 765	344 180
Počet absolventů	28 767	29 719	31 327	32 979	38 529	44 189	63 473	61 255

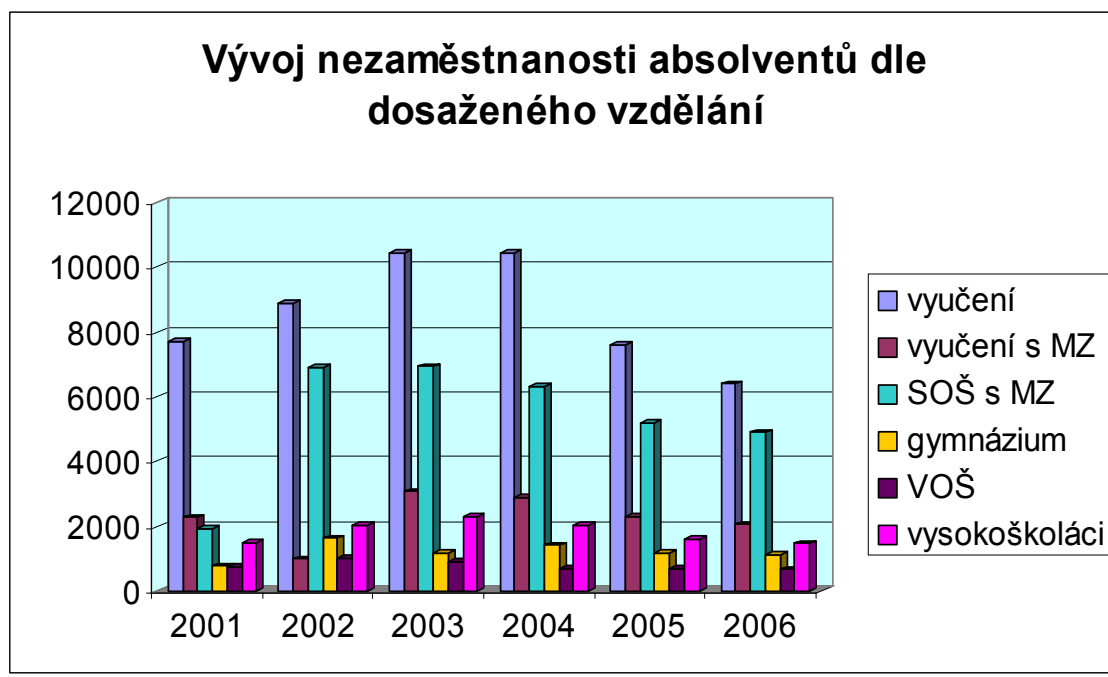

Zdroj: Národní ústav odborného vzdělávání

www.nuov.cz

Příloha č. 2

Nezaměstnanost absolventů dle dosažené úrovně vzdělání

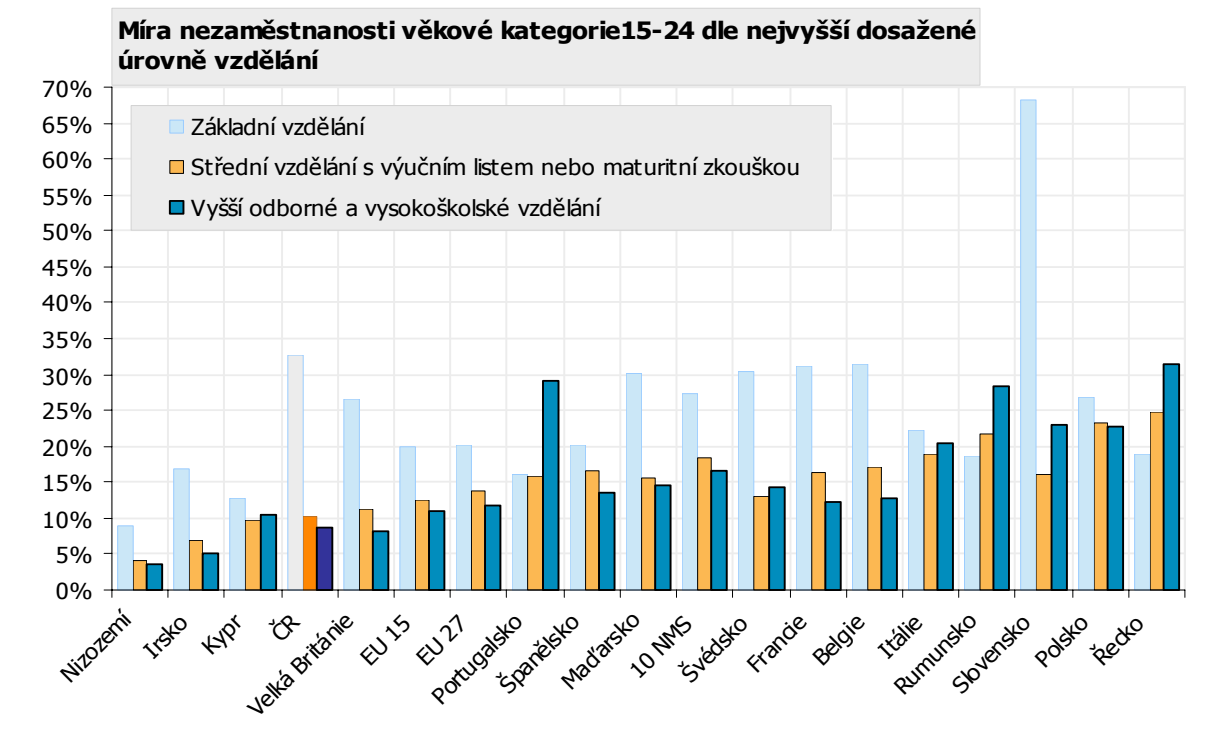

Zdroj: Národní ústav odborného vzdělávání

www.nuov.cz

Příloha č. 3

Nezaměstnanost mladých lidí dle dosažené úrovně vzdělání ve srovnání s ostatními evropskými zeměmi v roce 2007

Zdroj: www.infoabsolvent.cz

Příloha č. 4

Dotazník

Vážení studenti,

ráda bych Vás požádala o zodpovězení několika jednoduchých otázek v tomto dotazníku, jehož cílem je zjistit, jaké vlivy nejvíce ovlivňují dospívající při volbě povolání a co má na toto rozhodování největší vliv.

Tento dotazník je anonymní a poslouží pouze pro moji potřebu při zpracování výzkumu diplomové práce. Vámi poskytnuté údaje nebudou nikde zveřejněny ani zneužity.

Vyplňte prosím pouze Váš věk a pohlaví a zakroužkujte odpověď(i), která(é) nejvíce odpovídá(jí) vašemu názoru. U každé otázky zakroužkujte prosím jen jednu odpověď.

DOTAZNÍK

Věk:..... **Pohlaví:** chlapec dívka **Ročník střední školy:**.....

1) Studium na gymnáziu:

- a) jsem si zvolil(a), protože chci pokračovat ve studiu na vysoké škole
- b) jsem si zvolil(a) proto, že jsem nevěděl(a), na jakou jinou školu bych šel (šla) studovat
- c) mi doporučili rodiče
- d) jsem si zvolil(a) z jiného důvodu, konkrétně:.....

2) Je některý z vašich rodičů vysokoškolsky vzdělaný?

- a) ANO
- b) NE

3) Budete se ucházet o studium na vysoké škole?

- a) ANO
- b) NE
- c) NEVÍM

POKUD jste odpověděli ANO, pokračujte prosím ve vyplňování, pokud jste odpověděli NE, pokračujte prosím otázkou č. 6 na druhé straně tohoto listu.

4) Co vás ke studiu na vysoké škole vede?

- a) chci mít vysokoškolské vzdělání, z důvodu lepšího uplatnění na trhu práce a z důvodu nabídky lepších pracovních příležitostí

- b) chci si prodloužit mládí, láká mě studentský život
- c) rodiče
- d) mám zájem o obor, který chci studovat
- e) něco jiného, doplňte co

5) Víte již, jaký obor chcete na vysoké škole studovat?

- a) ANO
- b) NE

Pokud jste odpověděli ANO, pokračujte prosím zodpovězením otázky č.5 , pokud jste odpověděli NE, děkuji vám za spolupráci.

6) Tento obor jsem si vybral(a) protože:

- a) mám o studium tohoto oboru zájem
- b) tento nebo podobný obor vystudovali i moji rodiče nebo někdo z rodiny
- c) tento obor studuje můj kamarád nebo známý
- d) si myslím, že po vystudování tohoto oboru budu mít dostatek pracovních příležitostí
- e) k tomuto oboru mi přivedla škola, na které v současné době studuji
- f) z jiného důvodu, konkrétně
-

7) Nechci již pokračovat ve studiu na vysoké škole, protože

- a) mám již zajištěné zaměstnání
- b) nemám pro studium na vysoké škole studijní předpoklady
- c) nemám pro studium na vysoké škole dostatečné finanční prostředky
- d) rodiče si to nepřejí
- e) studium mě nebaví, nechci již dál chodit do školy
- f) nevím
- g) jiný důvod, konkrétně
-

Děkuji Vám za spolupráci, vyplněním Vašeho dotazníku jste mi velice pomohli při zpracovávání méj diplomové práce na téma „Determinanty profesní orientace dospívajících“. Přeji Vám hodně studijních i osobních úspěchů.

Bc. Magdaléna Tichá